



สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
THE SECRETARIAT OF THE HOUSE OF REPRESENTATIVES

จุดสาร

MINI REVIEW
ISSN 0858-7108

ปาชายเลน

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2
กุมภาพันธ์ 2537

ฝ่ายบริการคั่นคว่ำ
หอสมุดรัฐสภา
สำนักบริการข้อมูล
และกฎหมาย
โทร 2441318-21
โทรสาร 2441322

วิณา กติบอุบล

คำนำ

เนื่องจากปายาเลนเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีค่า พบได้ทั่วไปตามพื้นที่ชายฝั่งทะเล บริเวณปากน้ำ อ่าว ทะเลสาบในเขตร้อน ปายาเลนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความเจริญเติบโตของสัตว์น้ำหลายชนิด รวมทั้งเป็นแหล่งพันธุ์ไม้ที่มีความทนทานต่อสภาพความเค็มและมีคุณค่าทางเศรษฐกิจด้วย ประเทศไทยมีปายาเลนขึ้นบริหารจัดการกระจายทางชายฝั่งทะเล ภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคใต้ โดยภาคใต้ มีปายาเลนขึ้นบริหารจัดการทั้งชายฝั่งด้านตะวันตก และตะวันออกของแหลมมลายู แต่อย่างไรก็ตามตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พื้นที่ปายาเลนได้ลดลงเป็นจำนวนมาก เนื่องจากสาเหตุหลายประการ

ผู้เขียนจึงได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปายาเลนในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านสถานการณ์ทั่วไป ปัญหาและสาเหตุแห่งการลดลงของปายาเลน และตลอดจนนโยบายและแนวทางการแก้ไขปัญหาของรัฐบาล เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจหรือต้องการค้นคว้าอ้างอิง ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจุลสารเล่มนี้คงจะเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องปายาเลนของผู้ที่สนใจต่อไป

วิภา กสิบุบล

วิทยากร 4

1 กุมภาพันธ์ 2537

สารบัญเรื่อง

	หน้า
1. ความหมายของปาชายเลน	1
2. ประโยชน์ของปาชายเลน	4
3. สถานการณ์พื้นที่ปาชายเลนในประเทศไทย	13
4. ปัญหาและสาเหตุการทำลายพื้นที่ปาชายเลน	19
5. ผลกระทบจากการทำลายปาชายเลน	24
6. นโยบายและแนวทางการแก้ไขปัญหาลำชายเลนของรัฐบาล บรรณานุกรม	30 45

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1	วงจรรีไซเคิลอาหารในป่าชายเลน 3
ภาพที่ 2	ความสัมพันธ์ระหว่างป่าชายเลน กับทรัพยากรประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และชาวประมง 8
ภาพที่ 3	แผนที่ป่าไม้ชายเลน ภาคกลาง ประเทศไทย 14
ภาพที่ 4	แผนที่ป่าไม้ชายเลน ภาคตะวันออก ประเทศไทย 15
ภาพที่ 5	แผนที่ป่าไม้ชายเลน ภาคใต้ ประเทศไทย 16
ภาพที่ 6	องค์กร และหน้าที่เกี่ยวกับการใช้พื้นที่ป่าชายเลน 44

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ปริมาณน้ำที่นำออกจากป่าชายเลนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 - 2535	5
ตารางที่ 2 ปริมาณสัตว์น้ำทะเลทั้งหมดที่จับได้ในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2530-2534	10
ตารางที่ 3 ปริมาณสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำแนกตามประเภทการเลี้ยง ปี พ.ศ. 2524 - 2534	11
ตารางที่ 4 พื้นที่ป่าชายเลนของประเทศไทย (แยกภูมิภาค)	17
ตารางที่ 5 การลดลงของพื้นที่ป่าชายเลนระหว่างปี พ.ศ. 2504 - 2535	19
ตารางที่ 6 แสดงจำนวนผู้เลี้ยง เนื่องจากการเลี้ยงกุ้งทะเล และผลผลิต ปี พ.ศ. 2515 - 2534	21

1. ความหมายของป่าชายเลน

ในปี ค.ศ. 1903 A.F.W. Schimper นักภูมิศาสตร์ทางพืชได้ให้ความหมาย "ป่าชายเลน" ว่า เป็นสังคมพืชที่ขึ้นอยู่กับบริเวณชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำหรืออ่าว ซึ่งเป็นบริเวณที่มีระดับน้ำทะเลท่วมถึงในช่วงที่น้ำทะเลขึ้นสูงสุด

ในปี ค.ศ. 1962 L.V. Du ให้ความหมาย "ป่าชายเลน" ไว้สองประการ คือ ประการแรก หมายถึง สังคมพืชที่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิดหลายตระกูล และเป็นพวกที่มีใบเขียวตลอดปี ประการที่สองหมายถึง กลุ่มของสังคมพืชที่ขึ้นอยู่กับบริเวณปากอ่าวชายฝั่งทะเลบริเวณเขตร้อน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้สกุลโกงกางเป็นไม้สำคัญ และมีไม้ตระกูลอื่นปะปนอยู่บ้าง

และปัจจุบัน นักวิชาการได้ให้ความหมายของป่าชายเลนไว้เป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มแรก หมายถึง กลุ่มสังคมพืชที่เป็นไม้ไม่ผลัดใบหลายชนิด ซึ่งมีลักษณะทางสรีรวิทยาคล้ายกันและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพถิ่นที่อยู่แบบเดียวกันได้ สำหรับกลุ่มที่สองนั้น "ป่าชายเลน" หมายถึง กลุ่มสังคมพืชที่สลับซับซ้อน ขึ้นอยู่กับบริเวณชายฝั่งทะเลในพื้นที่เขตร้อน ส่วนใหญ่เป็นไม้โกงกางขึ้นปะปนอยู่กับไม้ชนิดอื่น รวมทั้งไม้พุ่มในบริเวณที่น้ำท่วมถึงตามชายฝั่งทะเลหรือในบริเวณที่อยู่ลึกเข้าไปจากปากแม่น้ำ

ระบบนิเวศของป่าชายเลนเกิดจากการผสมผสานระหว่าง ระบบนิเวศในทะเลและระบบนิเวศบนบก อุณหภูมิที่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตของต้นไม้ในป่าชายเลนจะอยู่ระหว่าง 25 - 30 องศาเซลเซียส ดินในป่าชายเลนเป็นดินตะกอนที่เกิดจากการทับถมกันในสภาพธรรมชาติมีปริมาณของเกลือและปริมาณไฮโดรเจนซัลไฟด์ค่อนข้างสูง แต่ปริมาณออกซิเจนที่ละลายในน้ำจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอด 24 ชั่วโมง โดยมีปริมาณต่ำสุดเวลากลางคืนและมีปริมาณสูงสุดเวลากลางวัน ปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำมากหรือน้อยจะเป็นตัวจำกัดการเจริญเติบโต ชนิดและการแพร่กระจายของพืชและสัตว์น้ำ พันธุ์ไม้ในป่าชายเลนซึ่งส่วนใหญ่เป็นไม้ไม่ผลัดใบมีอยู่ราว 35 วงศ์ 53 สกุล และ 74 ชนิด ไม้หลัก คือ ไม้โกงกาง และป่าชายเลนที่สมบูรณ์ตามธรรมชาติจะมีต้นไม้

อยู่ราว 130 ต้นต่อไร่ นอกจากมีพันธุ์ไม้ต่าง ๆ แล้ว ยังมีสาหร่ายทะเลซึ่งจำแนก
ออกได้เป็น 2 พวกใหญ่ ๆ คือ สาหร่ายที่อาศัยอยู่ตามลำต้น รากของต้นไม้ และสาหร่าย
ที่ขึ้นอยู่ตามพื้นโคลนหรือเลน ตามก้อนกรวด เปลือกหอย หรือเศษใบไม้บริเวณป่าชายเลน
มีทั้งหมดประมาณ 16 วงศ์ 28 สกุล 46 ชนิด สำหรับสัตว์ต่าง ๆ ที่พบว่าอาศัยอยู่ในพื้นที่
ป่าชายเลนนี้พบว่า สัตว์เกือบทุกชนิด อาศัยอยู่บริเวณป่าชายเลน ได้แก่ กุ้ง หอย ปู
ปลา นก สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์เลื้อยคลาน ไพรโตซัว เป็นต้น กุ้งที่อาศัยในป่าชายเลน
มีประมาณ 15 ชนิด กุ้งที่สำคัญ และมีค่าทางเศรษฐกิจสูงได้แก่ กุ้งกุลาดำ และกุ้งแชบ๊วย
ปลาชนิดต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่บริเวณป่าชายเลนมีรวมกันประมาณ 72 ชนิด แบ่งออกเป็น
4 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ปลาที่อาศัยอยู่เป็นประจำ ปลาที่อาศัยอยู่ชั่วคราว ปลาที่มากับกระแสน้ำ
และปลาที่พบในบางฤดูกาล สำหรับ ปู และหอยที่พบบริเวณป่าชายเลน พบว่า มีปูประมาณ
30 ชนิด โดยปูที่นิยมรับประทานและมีคุณค่าทางเศรษฐกิจคือ ปูทะเล และหอยซึ่งมีทั้งหมด
ที่เกาะอยู่กับต้นไม้ ราก รวมทั้งใบของไม้ในป่า และหอยตามพื้นดิน พบว่า มีหอยกาบ
เดี่ยวจำนวน 18 ชนิด หอยกาบคู่ประมาณ 5 ชนิด นกในป่าชายเลนมีทั้งหมด 10 ชนิด และ
ประจำถิ่น รวมกันประมาณ 88 ชนิด นอกจากนี้ยังมีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์เลื้อยคลาน
และแมลงต่าง ๆ อีกจำนวนมาก รวมกันอีกประมาณ 100 ชนิด จะเห็นได้ว่า สังคมของ
ป่าชายเลนเป็นแหล่งที่มีสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ปริมาณของอินทรีย์
วัตถุที่ผลิตโดยพืชสาหร่าย แหล่งตอนพืชจะถูกใช้เป็นแหล่งอาหารของสัตว์ชนิดต่าง ๆ
นอกจากนี้ ใบไม้ ดอก ผล และกิ่งก้านที่ร่วงจากต้นลงไปน้ำเปื่อยในน้ำจะถูกใช้เป็น
อาหารเบื้องต้นที่สำคัญของระบบนิเวศป่าชายเลน โดยมีแบคทีเรีย และราเป็นตัวย่อยสลาย
เศษซากพืชเหล่านี้ โดยสารอินทรีย์ที่ถูกย่อยสลายจะถูกใช้เป็นอาหารของแพลงตอนสัตว์ ซึ่ง
ได้แก่ ตัวอ่อนของ กุ้ง, หอย, ปู, ปลา และตัวอ่อนของสัตว์ต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะ เป็นอาหาร
ของสัตว์ที่มีขนาดใหญ่กว่าต่อไปเป็นลูกโซ่อาหาร จนถึงมนุษย์ซึ่งเป็นอันดับสุดท้ายของลูกโซ่
อาหาร

2. ประโยชน์ของป่าชายเลน

เป็นที่ทราบกันว่า ป่าชายเลนเป็นสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นระบบนิเวศ ป่าชายเลนให้ผลประโยชน์แก่มวลมนุษยชนนานับประการ โดยเป็นแหล่งสำคัญของพลังงานรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งยังเป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่อุดมสมบูรณ์ และเป็นที่อยู่รวมของสัตว์น้ำมากมาย นอกจากนี้ป่าชายเลนยังช่วยลดความรุนแรงจากลมพายุ บริเวณชายฝั่งทะเล ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ซึ่งเป็นการช่วยรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเล ดังนั้นจะเห็นได้ว่าป่าชายเลนมีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์มากมาย ซึ่งพอจะสรุปได้ 4 ข้อใหญ่ คือ

(1) ประโยชน์ทางด้านป่าไม้ เนื่องจากป่าชายเลนเป็นแหล่งพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ ถึง 74 ชนิด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไม้ไม่ผลัดใบ ดังนั้นไม้จากป่าชายเลนจึงถูกนำมาใช้ประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

1.1 ถ่าน ไม้จากป่าชายเลนซึ่งนำมาเผาถ่านส่วนใหญ่ 80 เปอร์เซ็นต์ เป็นไม้โกงกาง ทั้งนี้เพราะถ่านจากไม้โกงกางถือว่าเป็นถ่านคุณภาพดี ให้ความร้อนสูงถึง 7,300 แคลอรีต่อกรัม และเมื่อถ่านเผาไหม้หมดแล้วจะให้ปริมาณขี้เถ้าต่ำ ประเทศไทยนิยมใช้ประโยชน์ไม้โกงกางในการเผาถ่านมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในแถบเอเชีย และแปซิฟิกด้วยกัน

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่าโดยเฉลี่ยแล้วปีหนึ่ง ๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2519 ถึง ปี พ.ศ. 2535 สามารถผลิตถ่านได้ 305,538 ลูกบาศก์เมตร โดยตัดไม้ออกจากป่าชายเลน เฉลี่ยต่อปี 611,076 ลูกบาศก์เมตร

ตารางที่ 1 ปริมาณไม้ที่ท่าอากาศยาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 - 2535

ปี พ.ศ.	ปริมาณไม้ที่ท่าอากาศยาน (ลูกบาศก์เมตร)	ปริมาณด่านที่ผลิตได้ (ลูกบาศก์เมตร)
2519	714,407	357,204
2520	759,908	379,954
2521	770,868	385,434
2522	810,535	405,268
2523	813,232	406,641
2524	752,390	376,195
2525	778,943	389,472
2526	752,883	376,442
2527	662,844	331,422
2528	240,822	120,411
2529	376,870	188,435
2530	683,367	341,684
2531	554,500	277,250
2532	456,520	228,260
2533	414,381	207,191
2534	425,069	212,535
2535	420,711	210,356
รวมทั้งหมด	10,388,300	5,194,154
เฉลี่ยต่อปี	611,076	305,538

ที่มา : กรมป่าไม้

1.2 **ไม้พื้น** ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งทะเล จะอาศัยไม้จากป่าชายเลนมาทำเป็นไม้พื้นเพื่อหุงต้มอาหาร นอกจากนี้บางครั้งจะอาศัยการขายไม้พื้นจากป่าชายเลนเพื่อเป็นรายได้ให้แก่ครอบครัวด้วย

1.3 **ไม้เสาเข็ม** ไม้ในป่าชายเลนที่นิยมนำมาทำเป็นเสาเข็มกินมาก ได้แก่ ไม้ตาตุ่ม และไม้โกงกาง ทั้งนี้เพราะลักษณะลำต้นของไม้ทั้งสองชนิดนี้ตรงและยาว เหมาะแก่การนำมาทำเสาเข็ม

1.4 **การกลั่นไม้** การกลั่นไม้เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการเผาถ่านไม้ป่าชายเลน โดยเก็บก๊าชจากปล่องควันของเตาเผาถ่าน เพื่อไปเข้าเครื่องควบแน่น จะทำให้ได้ของเหลวเป็นน้ำถ่าน ซึ่งประกอบไปด้วย กรดน้ำส้ม เมธิลแอลกอฮอล์ น้ำมันดินไม้ รวมเรียกว่า กรดไฟโรลิกเนียส โดยอุตสาหกรรมการกลั่นไม้จากป่าชายเลนในประเทศไทยได้เปิดดำเนินการแห่งเดียวอยู่ที่จังหวัดระนอง

1.5 **เป็นแหล่งของแทนนิน** เปลือกไม้ของไม้ป่าชายเลนหลายชนิดเป็นแหล่งของแทนนิน ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่างได้แก่ ทำหมึก ทำสี ทำกาว และใช้ในการฟอกหนัง โดยส่วนประกอบของแทนนินในเปลือกไม้โกงกางมีประมาณ 27 เปอร์เซ็นต์ ในเปลือกไม้โปรงมีประมาณ 46 เปอร์เซ็นต์ ในเปลือกไม้พังกาหัวสุ่มประมาณ 41 เปอร์เซ็นต์

1.6 **ชิ้นไม้สับ** ชิ้นไม้สับส่วนใหญ่นิยมนำมาทำแพร่หลายในประเทศอินโดนีเซีย และมาเลเซีย เพื่อส่งไปขายยังประเทศญี่ปุ่น

1.7 **ทำเฟอร์นิเจอร์** ไม้ป่าชายเลน ที่ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ส่วนใหญ่ได้แก่ ไม้แสม และไม้ตะบูน

(2) **ประโยชน์ทางค้ำประมง** ป่าชายเลนเป็นระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ รวมทั้งพืชและสัตว์ สัตว์น้ำที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือเกิดขึ้นจากการเพาะเลี้ยงบริเวณนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่ออาชีพการประมงของประชาชน

ที่อาศัยอยู่บริเวณป่าชายเลน หรือบริเวณข้างเคียง ซึ่งความสำคัญของป่าชายเลนต่อการประมงพอจะสรุปได้ดังนี้

2.1 ป่าชายเลนเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของสัตว์น้ำ สัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลนได้อาหารต่าง ๆ จากอินทรีย์วัตถุที่ถูกย่อยสลาย โดยแบคทีเรียและรา จากซากพืช ซึ่งส่วนใหญ่ได้มาจาก ใบพืช กิ่งก้าน ดอก และผล ที่ร่วงจากต้นลงไปเน่าเปื่อยในน้ำ นอกจากนี้ยังมีแพลงตอนพืช และสาหร่าย ซึ่งเป็นผู้ผลิตของระบบนิเวศป่าชายเลนโดยสร้างอินทรีย์สารจากการสังเคราะห์แสงหรือใช้พลังงานแสงอาทิตย์ การหมุนเวียนของธาตุอาหารและการถ่ายเทพลังงานในระบบนิเวศป่าชายเลนนี้มีลักษณะเป็นลูกโซ่อาหารที่เริ่มจากอินทรีย์สารไปสู่สัตว์ชนิดต่าง ๆ ในระดับอาหารที่สูงกว่า ซึ่งพอจะสรุปโครงสร้างของระบบนิเวศได้ดังนี้

ก. ผู้ผลิต ได้แก่ พวกที่สร้างอินทรีย์สารโดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ได้แก่ พืช สาหร่าย แพลงตอนพืช

ข. ผู้บริโภค ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นกลุ่ม

1) ผู้บริโภคกินอินทรีย์สาร ได้แก่ พวกสัตว์ขนาดเล็ก ตั้งแต่ 0.1 - 1 มิลลิเมตร เช่น ไร้เดือนฝอย

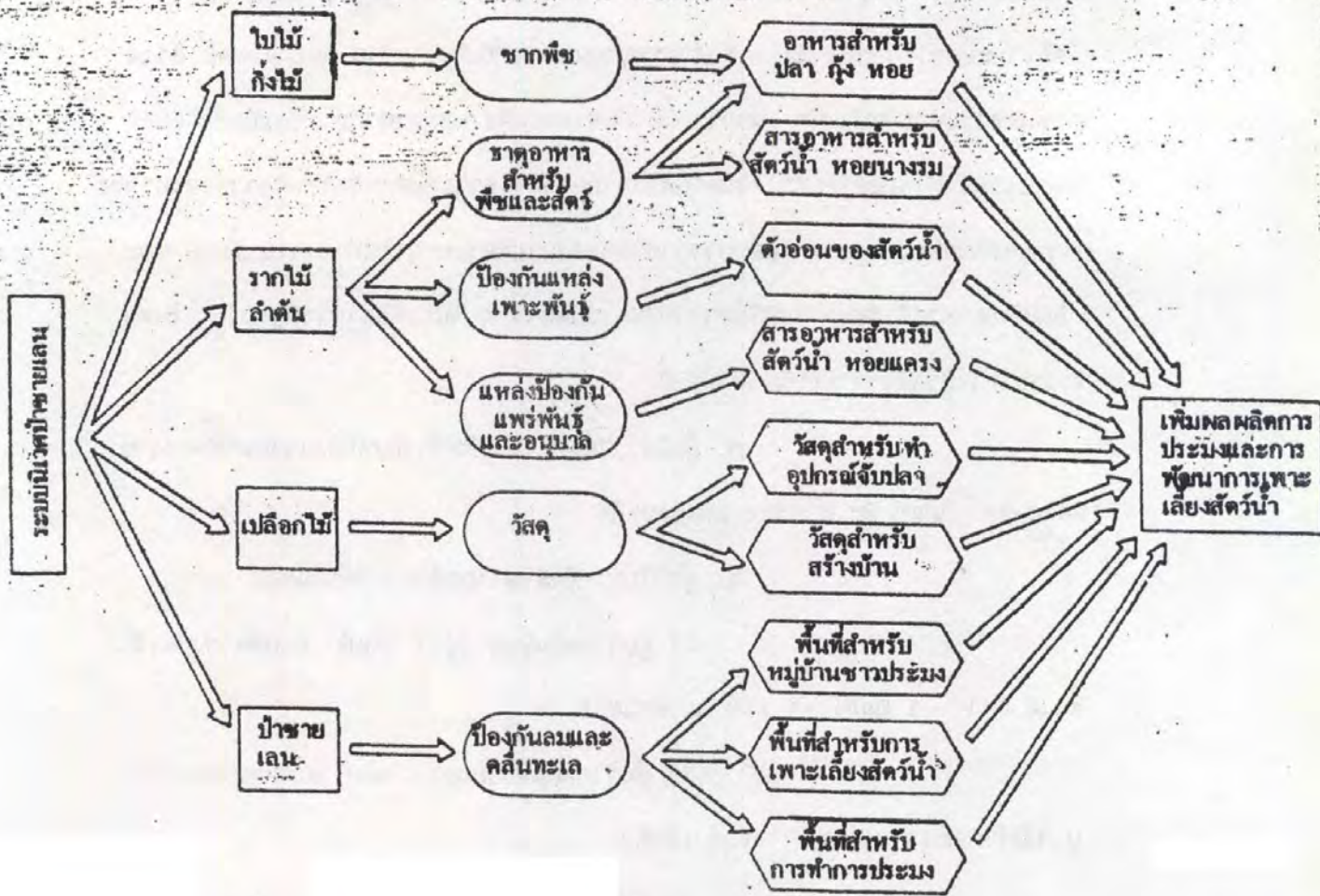
2) ผู้บริโภคกินพืชโดยตรง ได้แก่ พวกแพลงตอนสัตว์ ปู ไร้เดือนทะเล และปลาบางชนิด เป็นต้น

3) ผู้บริโภคกินสัตว์ ได้แก่ พวกกุ้ง ปู ปลา นก สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เป็นต้น

4) ผู้บริโภคทั้งพืชและสัตว์ ได้แก่ ปลาบางชนิด เป็นต้น

ค. ผู้ย่อยสลาย ได้แก่ พวกแบคทีเรีย รา ในประเทศไทยพวกราที่มีส่วนช่วยย่อยสลาย ซากพืช, เศษใบไม้, กิ่งก้าน, ใบ และส่วนประกอบของพืชต่าง ๆ พบว่ามีถึง 59 ชนิด

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างป่าชายเลนกับทรัพยากรประมง
การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และชาวประมง



2.2 ป่าชายเลนเป็นที่อยู่อาศัยและอนุบาลสัตว์น้ำในระยะตัวอ่อน

ป่าชายเลนมีแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นตัวอ่อนของสัตว์น้ำได้แก่ กุ้ง หอย ปู ปลา ฯลฯ ตัวอ่อนของสัตว์น้ำเหล่านี้ ได้อาศัยป่าชายเลนเป็นที่อยู่อาศัยและเจริญเติบโต แต่อย่างไรก็ตามการเจริญเติบโตของตัวอ่อนก็ขึ้นอยู่กับปริมาณอาหารในบริเวณป่าชายเลนด้วย ปลาทะเลหลายชนิดจะออกไปวางไข่ในทะเล แต่ตัวอ่อนของปลาจะเคลื่อนย้ายกลับมาเจริญเติบโตบริเวณป่าชายเลน หรือบริเวณปากแม่น้ำ

2.3 ป่าชายเลนเป็นแหล่งผลิตผลผลิตทางประมง การเพาะเลี้ยง

สัตว์น้ำบริเวณป่าชายเลนได้นิยมทำกันอย่างกว้างขวาง ส่วนใหญ่จะเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา และเลี้ยงหอย การทำนากุ้งส่วนใหญ่จะพบในจังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม สมุทรปราการ สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และจันทบุรี โดยในปี 2528 มีฟาร์มกุ้งจำนวนมากถึง 4,939 แห่ง ผลิตกุ้งน้ำเค็มได้ถึง 15,841 ตัน สำหรับพื้นที่เพาะเลี้ยงหอยนั้นส่วนมากจะทำการเพาะเลี้ยงที่จังหวัดระยอง จันทบุรี ชุมพร พังงา กระบี่ สตูล นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี หอยที่เลี้ยงส่วนใหญ่จะเป็นหอยนางรม หอยแครง หอยแมลงภู่ และหอยกะพง นอกจากป่าชายเลนจะเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแล้ว สัตว์น้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในป่าชายเลนก็เป็นสัตว์น้ำที่ชาวประมงอาศัยในการเลี้ยงชีพ และหารายได้ที่สำคัญให้แก่ครอบครัว

ตารางที่ 2 ปริมาณสัตว์น้ำทะเลทั้งหมดที่จับได้ในประเทศไทย
ระหว่างปี พ.ศ. 2530 - 2534

หน่วย : 1000 ตัน

ปี พ.ศ.	ปลา	กุ้ง	ปู	ปลาหมึก	หอย	สัตว์น้ำอื่น ๆ
2530	2017.4	151.6	40.4	132.5	217.8	40.5
2531	1867.7	165.9	41.9	124.2	227.2	18.4
2532	1932.5	204.3	42.3	142.9	200.6	16.0
2533	1948.1	225.7	41.6	135.1	190.9	14.0
2534	2020.2	291.2	45.2	154.4	142.6	55.4

ที่มา : กรมประมง

ตารางที่ 3 ปริมาณสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงชายฝั่ง จำนวนตามประเภทการเลี้ยง

ปี พ.ศ. 2524 - 2534

หน่วย : 1000 ตัน

ปี พ.ศ.	ปริมาณที่เพาะเลี้ยงทั้งหมด	ปลา	กุ้ง	หอย
2524	67.5	0.2	13.6	53.7
2525	36.8	0.1	12.8	23.9
2526	44.7	1.2	13.7	29.8
2527	61.6	0.8	15.6	45.2
2528	60.6	0.7	17.7	42.2
2529	39.1	0.9	19.3	18.9
2530	61.8	1.5	24.5	35.8
2531	108.9	1.4	56.1	51.4
2532	168.7	1.8	94.0	72.9
2533	193.2	1.6	118.6	73.0
2534	230.4	2.0	162.1	66.3

ที่มา : กรมประมง

(3) ป่าชายเลนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง ป่าชายเลนเป็นตัวเชื่อมระหว่างระบบนิเวศในทะเลและระบบนิเวศบนบกซึ่งเปรียบเสมือนเป็นตัวกลางที่จะทำให้เกิดสมดุลธรรมชาติระหว่างทะเลกับบก โดยป่าชายเลนก็เป็นระบบนิเวศระบบหนึ่ง มีสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ อาศัยอยู่มากมาย ปริมาณอินทรีย์วัตถุที่ผลิตได้ โดยพืช สาหร่ายและแพลงตอนพืชในป่าชายเลนจะถูกใช้เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของสัตว์ชนิดต่าง ๆ ในป่าชายเลนเองและในบริเวณใกล้เคียง นอกจากนี้ป่าชายเลนยังช่วยกั้นกรองสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ จากบึงน้ำไหลสู่ทะเลโดยตรง ช่วยป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง ป้องกันลมพายุ และป้องกันการพังทลายของดินบริเวณชายฝั่งอำเภอคอนสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากลมพายุ โดยมีน้ำท่วมทำลายคันทาถุ้ง และถุ้งที่อยู่จนป่อจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากป่าชายเลนบริเวณชายฝั่งพื้นที่ดังกล่าวได้ถูกทำลาย และแปรเปลี่ยนไปเป็นนาถุ้งจำนวนมาก

(4) ป่าชายเลนช่วยเพิ่มความกินคืออยู่ที่ และความมั่นคงของสังคมประชาชนที่อาศัยบริเวณป่าชายเลนหรือบริเวณใกล้เคียง ได้อาศัยป่าชายเลนในการได้มาซึ่งปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ได้แก่ ที่อยู่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค โดยเฉพาะอาหารได้จากการจับสัตว์น้ำบริเวณป่าชายเลน เช่น ถุ้ง หอย ปู ปลา เป็นต้น

3. สถานการณ์พื้นที่ป่าชายเลนใน

ประเทศไทย

ปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ป่าชายเลนขึ้นอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคใต้ โดยภาคใต้มีป่าชายเลนขึ้นกระจุกกระจายทั้งทางชายฝั่งด้านตะวันตก และด้านตะวันออกซึ่งติดทางด้านฝั่งทะเลอันดามันและฝั่งทะเลอ่าวไทย รวมพื้นที่ป่าชายเลน ทั้งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2535 ได้เท่ากับ 1,096,175 ไร่ โดยมีพื้นที่ป่าชายเลน ภาคใต้ 1,025,411 ไร่ ภาคตะวันออก 66,357 ไร่ และภาคกลาง 4,407 ไร่ จังหวัด พังงามีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุดประมาณ 218,494 ไร่ รองลงมาได้แก่ จังหวัดสตูล และ กระบี่มีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 208,375 ไร่ และ 203,400 ไร่ ตามลำดับ และเมื่อ เปรียบเทียบพื้นที่ป่าชายเลนในปัจจุบัน กับพื้นที่ป่าชายเลนในอดีตตั้งแต่ พ.ศ. 2504 เป็นต้นมาพบว่าพื้นที่ป่าชายเลนมีจำนวนลดลงตามลำดับอย่างเห็นได้ชัด

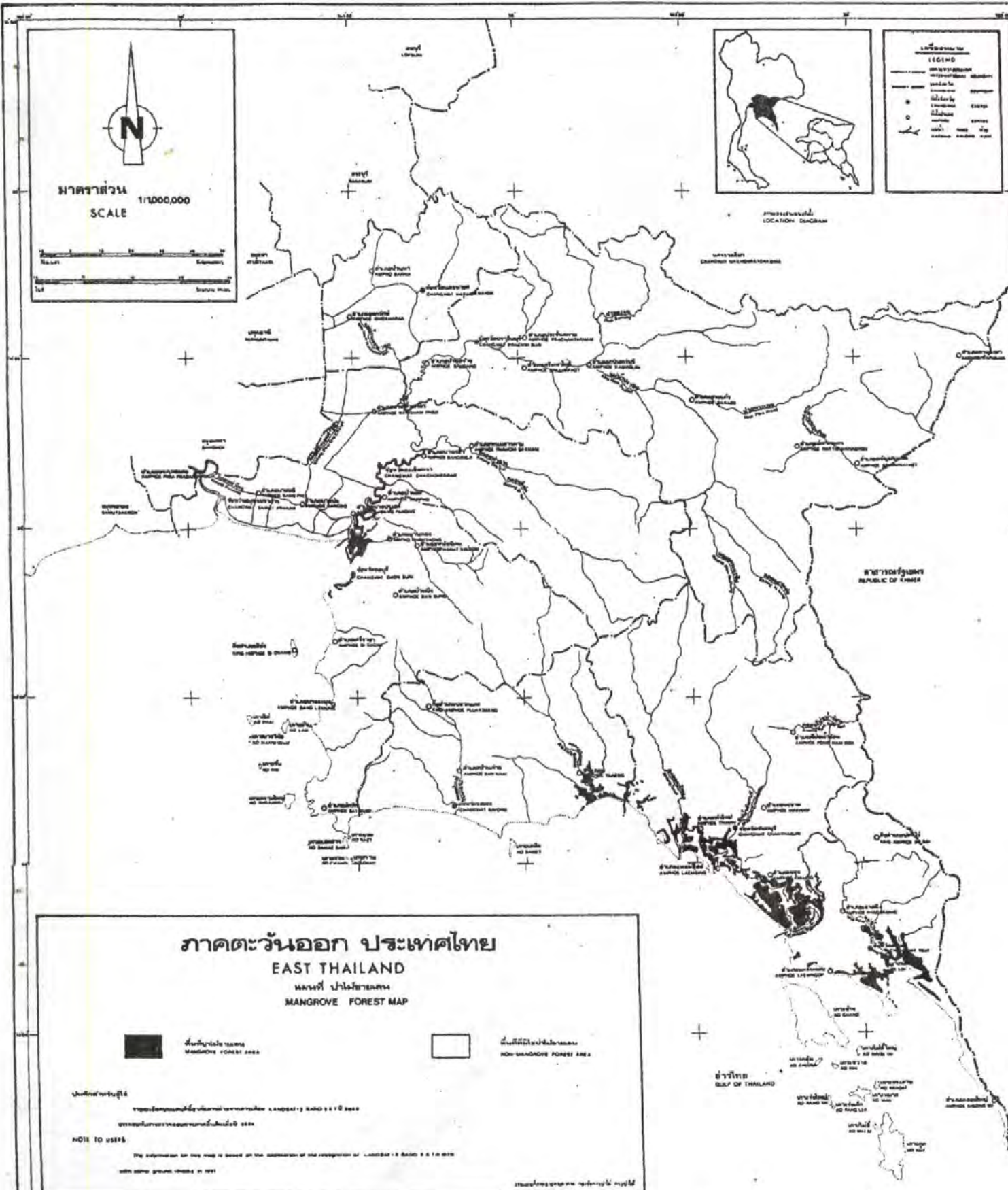
พ.ศ. 2504	มีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ	2,299,375	ไร่
พ.ศ. 2518	มีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ	1,954,375	ไร่
พ.ศ. 2522	มีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ	1,795,675	ไร่
พ.ศ. 2529	มีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ	1,227,684	ไร่
พ.ศ. 2532	มีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ	1,128,494	ไร่
พ.ศ. 2534	มีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ	1,120,788	ไร่
พ.ศ. 2535	มีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ	1,096,175	ไร่

จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ถึง ปี พ.ศ. 2535 พื้นที่ป่าชายเลนมี จำนวนลดลงถึง 1,203,200 ไร่ หรือ 52.33% ทั้งนี้มาจากสาเหตุหลายประการ ซึ่งจะ กล่าวถึงรายละเอียดต่าง ๆ ต่อไป จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่าปัจจุบันพื้นที่ป่าชายเลน ส่วนใหญ่และที่อุดมสมบูรณ์จะอยู่ทางภาคใต้ด้านชายฝั่งตะวันตก โดยเฉพาะในเขตจังหวัด พังงา กระบี่ และสตูล สำหรับภาคกลางจะมีพื้นที่ป่าชายเลนน้อยที่สุด รองลงมาได้แก่ ภาคตะวันออก และภาคใต้ด้านชายฝั่งตะวันออก ตามลำดับ

ภาพที่ 3 แสดงแผนที่ป่าไม้ชายเลน ภาคกลาง ของประเทศไทย



ภาพที่ 4 แสดงแผนที่ป่าไม้ชายเลน ภาคตะวันออก ของประเทศไทย



ภาพที่ 5 แสดงแผนที่ป่าไม้ชายเลน ภาคใต้ ของประเทศไทย

ภาคใต้ ประเทศไทย

SOUTH THAILAND

แผนที่ ป่าไม้ชายเลน

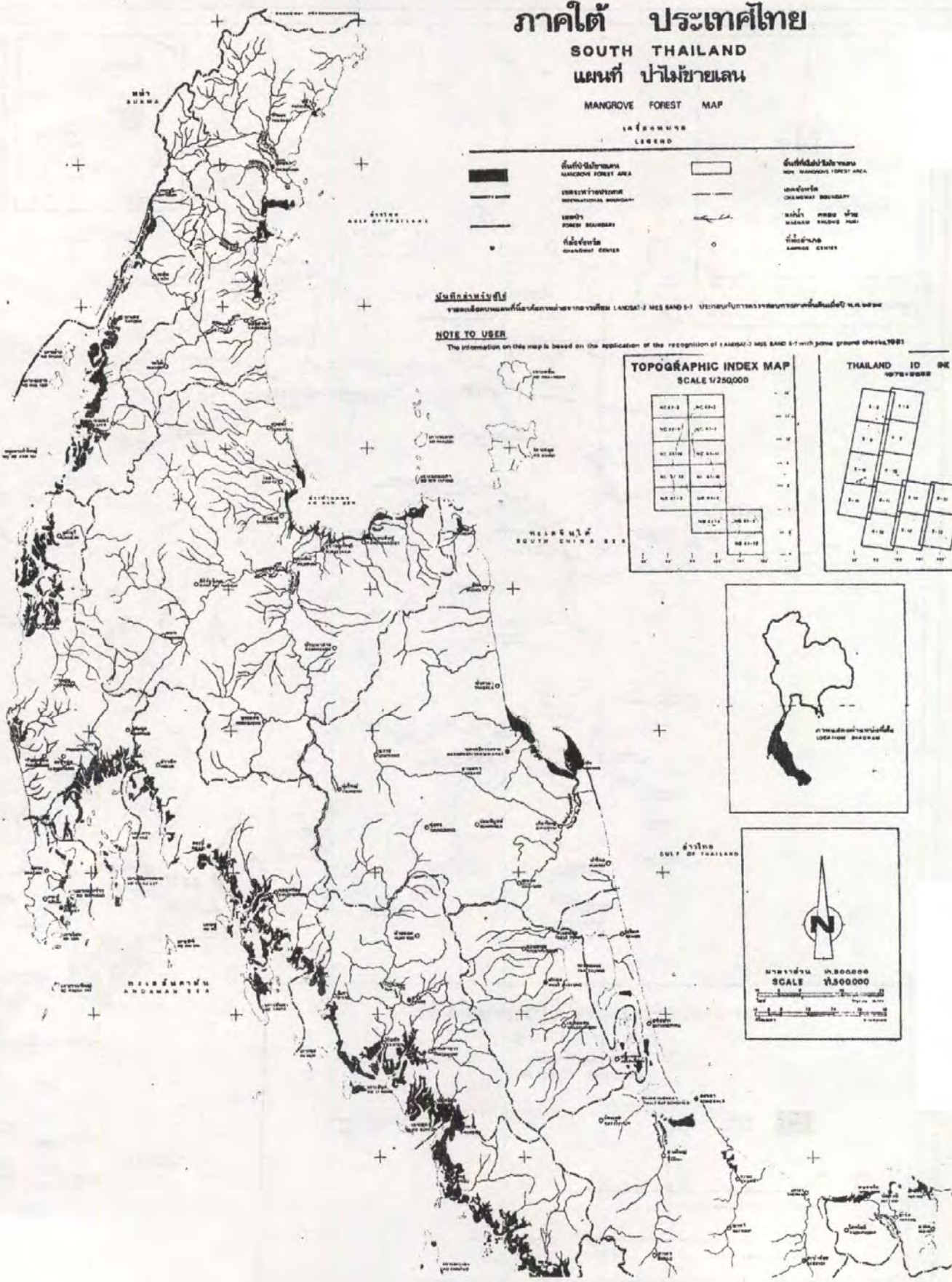
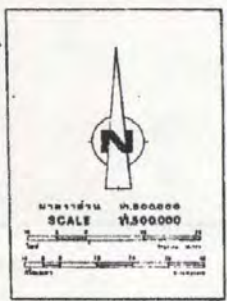
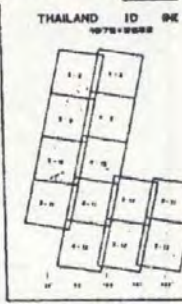
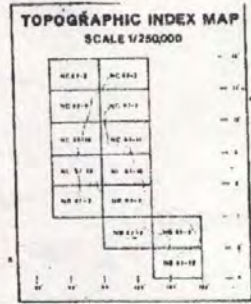
MANGROVE FOREST MAP

LEGEND

	พื้นที่ป่าไม้ชายเลน MANGROVE FOREST AREA		พื้นที่ที่ไม่ใช่ป่าไม้ชายเลน NON-MANGROVE FOREST AREA
	เขตแดนจังหวัด INTERNATIONAL BOUNDARY		เขตแดนจังหวัด PROVINCIAL BOUNDARY
	เขตแดนประเทศ NATIONAL BOUNDARY		เขตน้ำท่วม FLOOD PLAIN
	จังหวัดชายแดน NATIONAL BORDER		จังหวัดชายแดน NATIONAL BORDER

ข้อมูลแผนที่นี้จัดทำขึ้นจากภาพถ่ายทางอากาศ (AERIAL PHOTO) และแผนที่ภูมิประเทศ (TOPOGRAPHIC MAP) และแผนที่แผนที่ภูมิประเทศ (TOPOGRAPHIC MAP) และแผนที่แผนที่ภูมิประเทศ (TOPOGRAPHIC MAP)

NOTE TO USER
The information on this map is based on the application of the recognition of 1:250,000 scale maps with some ground checks.



ตารางที่ 4 พื้นที่ป่าชายเลนของประเทศไทย (แยกรายภาค)*

หน่วย : ไร่

จังหวัด \ พ.ศ.	2504	2518	2522	2529	2532	2534	2535
ภาคกลาง							
สมุทรปราการ	-	3,750	6,500	644	-	-	-
สมุทรสาคร	-	115,625	90,100	887	-	-	-
สมุทรสงคราม	-	51,250	47,800	306	-	-	-
เพชรบุรี	13,750	55,000	48,700	3,606	3,056	2,189	3,969
ประจวบคีรีขันธ์	6,875	2,500	2,100	906	669	475	438
รวม	20,625	228,125	195,200	6,349	3,725	2,664	4,407
ภาคตะวันออก							
ตราด	80,625	66,250	61,500	55,122	53,987	48,438	47,094
จันทบุรี	96,250	163,125	150,400	90,668	54,350	16,644	16,931
ระยอง	10,625	34,375	28,800	15,112	10,987	963	963
ชลบุรี	-	23,750	20,700	9,362	6,550	938	906
ฉะเชิงเทรา	-	18,750	14,500	4,625	3,556	2,294	463
รวม	187,500	306,250	275,900	174,889	129,430	69,277	66,357

* ที่มา : กองโครงการและประสานงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

จังหวัด \ พ.ศ.	2504	2518	2522	2529	2532	2534	2535
ภาคใต้ฝั่งตะวันออก							
ชุมพร	50,625	46,250	43,300	22,662	14,156	11,363	9,388
สุราษฎร์ธานี	160,000	23,125	36,300	26,774	23,544	13,776	15,550
นครศรีธรรมราช	382,500	96,875	80,200	55,224	53,256	50,156	40,013
พัทลุง	8,750	11,875	10,200	656	525	375	38
สงขลา	8,125	36,875	32,400	6,031	4,300	1,994	1,994
ปัตตานี	35,000	6,875	8,700	11,425	10,994	18,275	10,346
รวม	645,000	221,875	211,100	122,772	106,775	95,939	77,329
ภาคใต้ฝั่งตะวันตก							
ระนอง	191,250	151,250	141,200	135,037	132,388	122,800	122,163
พังงา	358,750	319,375	304,475	227,625	222,663	219,488	218,494
ภูเก็ต	28,125	19,375	17,800	12,094	11,163	9,713	9,319
กระบี่	335,625	206,250	198,500	189,450	185,269	205,213	203,400
ตรัง	243,750	212,500	205,400	164,225	156,500	192,050	186,331
สตูล	288,750	289,375	246,100	195,245	180,581	203,644	208,375
รวม	1,446,250	1,198,125	1,113,475	923,674	888,564	952,908	948,082
รวมทั้งประเทศ	2,299,375	1,954,375	1,795,675	1,227,684	1,128,494	1,120,788	1,096,175

4. ปัญหาและสาเหตุการทำลายพื้นที่ ป่าชายเลน

จากอดีตที่ผ่านมาพบว่าพื้นที่ป่าชายเลนได้ลดจำนวนลงเรื่อย (ตารางที่ 4) และถ้านำมาเปรียบเทียบอัตราการลดของพื้นที่พบว่าช่วงปี พ.ศ. 2522 - ปี 2529 มีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุด (ตารางที่ 5) โดยพื้นที่ลดลงส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้ในการเลี้ยงกุ้ง (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 5 การลดลงของพื้นที่ป่าชายเลนระหว่างปี พ.ศ. 2504 - 2535

ปี พ.ศ.	พื้นที่ป่าชายเลน (ไร่)	พื้นที่ลดลง (ไร่)	อัตราการลดลง (ไร่/ปี)
2504	2,299,375		
2518	1,954,375	345,000	24,643
2522	1,795,675	158,700	39,675
2529	1,227,684	567,991	81,142
2532	1,128,494	99,190	33,063
2534	1,120,788	7,706	3,853
2535	1,096,175	24,613	24,613

ที่มา : กองโครงการและประสานงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

รูปแบบการทำลายพื้นที่ป่าชายเลนของประเทศไทย พอจะจำแนกได้กว้าง ๆ

10 รูปแบบ ดังนี้ คือ

1. การทำนาเกลือ และบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลน เพื่อทำนาเกลือ และบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ นั้นได้เป็นที่นิยมทำกันอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เพราะลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของ ประเทศไทยนั้นเหมาะสมต่อการเลี้ยงกุ้งทะเลมาก ประกอบกับได้มีการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล เพื่อการส่งออกมากขึ้น ดังนั้นจึงส่งผลให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนมากขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม ขาดการจัดการเกี่ยวกับระบบน้ำเสียและการรักษาสภาพแวดล้อม จึงส่งผลให้เกิดมลภาวะทางน้ำ ดิน และสิ่งแวดล้อม ทำให้ระบบนิเวศป่าชายเลน เสียไป การเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนานั้นต้องให้อาหารและสารเคมีจำนวนมาก ดังนั้นหากไม่มีการจัดการระบบระบายน้ำที่ดีพอ จะทำให้เกิดการเน่าเสียของน้ำได้ และเมื่อมีการถ่ายเท น้ำเสียและของเสียจากบ่อเลี้ยงกุ้งลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ จะทำให้เกิดการเน่าเสียของ แหล่งน้ำธรรมชาติตามมาด้วย ซึ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นนี้จะส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมด้าน คุณภาพชีวิตของประชาชนที่ต้องพึ่งพาอาศัยแหล่งน้ำและทรัพยากรป่าชายเลนตามมา เป็นลูกโซ่ นอกจากนี้ การทำนาเกลือและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งต้องมีการถางป่า บุตร่องน้ำ ยกคันดิน จะทำให้เกิดการชะล้างตะกอนดิน การพังทลายของดิน ไปสู่ป่าบริเวณข้างเคียง เกิดการ กัดกินการขึ้นลงของน้ำทะเล มีผลทำให้ป่าชายเลนเสื่อมโทรมลงหรือตายได้

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนผู้เลี้ยง เนื้อที่การเลี้ยงกุ้งทะเล และผลผลิต ปี พ.ศ. 2515-2534

ปี พ.ศ.	จำนวนราย	เนื้อที่ (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)
2515	1,154	56,602	991
2516	1,462	71,678	1,635
2517	1,518	75,576	1,775
2518	1,568	80,422	2,538
2519	1,544	76,850	2,533
2520	1,437	77,567	1,590
2521	3,045	151,055	6,395
2522	3,378	154,222	7,064
2523	3,572	162,727	8,063
2524	3,657	171,619	10,728
2525	3,943	192,453	10,091
2526	4,327	222,107	11,550
2527	4,519	229,949	13,007
2528	4,939	254,805	15,841
2529	5,534	283,548	17,886
2530	5,899	279,812	23,566
2531	10,246	342,364	55,633
2532	12,545	444,785	93,495
2533	15,072	403,787	118,227
2534	18,998	470,826	162,070

2. การตั้งโรงงานอุตสาหกรรม และ โรงงานไฟฟ้า

การสร้างโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ได้แก่ โรงงานผลิตน้ำยางชั้น โรงงานสกัดน้ำมันปาล์มดิบ โรงงานปลาป่น โรงงานทำถุงแกง ฯลฯ ในบริเวณพื้นที่ที่เป็น ป่าชายเลนนั้น ทำให้พื้นที่ป่าชายเลนมีจำนวนลดลง และได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ป่าชายเลนเสียไปด้วย ทั้งนี้เพราะ โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ได้มีการปล่อย น้ำเสียจำนวนมากลงสู่แม่น้ำลำคลอง ซึ่งแม่น้ำลำคลองต่าง ๆ เหล่านี้ก็ไหลไปรวมกัน บริเวณป่าชายเลน ทำให้เกิดการเน่าเสียของน้ำบริเวณป่าชายเลน บรรดาสัตว์น้ำต่าง ๆ เน่าตายส่งผลกระทบต่อให้ชาวประมงไม่สามารถประกอบอาชีพได้ สำหรับโรงงานไฟฟ้านั้น มีพื้นที่ป่าชายเลนที่จังหวัดนครศรีธรรมราชที่ถูกนำมาสร้างโรงงานไฟฟ้า

3. การทำเหมืองแร่

การทำเหมืองแร่ในพื้นที่ป่าชายเลนส่วนใหญ่ จะเป็นการทำเหมืองดีบุก โดยพบมากที่จังหวัดระนอง พังงา และภูเก็ต มีเนื้อที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 34,066 ไร่ หรือ 3.2 เพอร์เซ็นต์ ของพื้นที่การใช้ประโยชน์ป่าชายเลน

4. การเกษตรกรรม

การเกษตรกรรมส่วนใหญ่ที่ทำในพื้นที่ป่าชายเลน ได้แก่ การปลูกข้าว และการปลูกมะพร้าว แต่อย่างไรก็ตามผลผลิตที่ได้ค่อนข้างต่ำ ไม่คุ้มกับการลงทุน ทั้งนี้ เนื่องจากปัญหาความเค็ม การเกิดดินเปรี้ยว และการที่น้ำทะเลท่วมถึง ทำให้การทำ การเกษตรในพื้นที่ป่าชายเลนอยู่ในพื้นที่จำกัด

5. การทำนาเกลือ

การใช้พื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำนาเกลือ ได้ดำเนินการในแถบจังหวัด สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และสมุทรปราการ โดยป่าชายเลนถูกทำลายไปประมาณ 66,000 ไร่ หรือ 6.2 เพอร์เซ็นต์ ของพื้นที่การใช้ประโยชน์ป่าชายเลนทั้งหมด

6. การตัดไม้เกินกำลังการผลิตของป่า

เนื่องจากความต้องการใช้ถ่านและฟืนเป็นจำนวนมาก ประกอบกับมีการเผาถ่านที่ผิดกฎหมายจำนวนมากขึ้น ทำให้เกิดการตัดไม้เกินกำลังการผลิตของป่าชายเลน

7. การขุดลอกร่องน้ำ

ทั้งนี้เนื่องจากการขุดร่องน้ำ ในบริเวณเส้นทางเดินเรือที่ต้องผ่านป่าชายเลน เมื่อมีการขุดร่องน้ำ เรือขุดจะพ่นดินเลน หรือทรายที่ขุดลอกจากบริเวณร่องน้ำลงไปยังพื้นที่ป่าชายเลน ส่งผลให้ป่าชายเลนถูกทำลายลงอย่างมาก

8. การสร้างท่าเทียบเรือ

การสร้างท่าเทียบเรือ ในบริเวณป่าชายเลนในปัจจุบันมีที่จังหวัดกระบี่ นครศรีธรรมราช พังงา และสตูล

9. การสร้างถนนและสายส่งไฟฟ้า

การตัดถนนผ่านลาคลองเล็ก ๆ ในป่าชายเลนเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้มีการบุกรุกของราษฎรปลูกสร้างบ้านเรือนริมถนนที่ตัดผ่าน ทำให้มีการตัดไม้ทำลายป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น สำหรับการสร้างสายส่งไฟฟ้าในบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนมีน้อยมาก ได้แก่ ที่จังหวัดภูเก็ต และสุราษฎร์ธานี

10. การขยายตัวของแหล่งชุมชน

การพัฒนาแหล่งชุมชนในพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งส่วนใหญ่พัฒนาในรูปแบบของนิคมสหกรณ์การประมง การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง การสร้างสถานที่ศึกษา การสร้างด่านศุลกากร จะพบเห็นได้ในหลายจังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี สุราษฎร์ธานี กระบี่ นครศรีธรรมราช และภูเก็ต เป็นต้น

5. ผลกระทบจากการทำลายป่าชายเลน

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลนไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามบทที่ 4 ได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลนเป็นอย่างมาก ซึ่งพอจะแบ่งกว้าง ๆ ได้ 3 ลักษณะ

1. ผลกระทบทางด้านกายภาพและเคมีภาพ
2. ผลกระทบทางด้านชีวภาพ
3. ผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศ ในพื้นที่ป่าชายเลน และบริเวณใกล้เคียง

ผลกระทบทางด้านกายภาพ และเคมีภาพ ได้แก่ ผลที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อุณหภูมิ น้ำ ปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำ ปริมาณธาตุอาหาร ความเค็มของน้ำทะเล สภาพทางอุทกวิทยา (การขึ้นลงของน้ำทะเลและปริมาณน้ำจืด) การตกตะกอน และน้ำท่วมขัง ปริมาณสารพิษในน้ำ การพังทลายของดิน เป็นต้น

กิจกรรมการทำนาเกลือ และบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่ป่าชายเลนนั้นได้ส่งผลกระทบต่อทางด้านกายภาพและเคมีภาพแก่ป่าชายเลน โดยเริ่มตั้งแต่การเปิดป่าเพื่อทำนาเกลือ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิเพิ่มขึ้น เนื่องจากพื้นที่ป่าถูกเปิดกว้างขึ้นทำให้รับแสงแดดได้เต็มที่ ส่งผลให้ความเค็มของน้ำเพิ่มขึ้นด้วย ทั้งนี้เพราะ เมื่อน้ำรับแสงแดดมากการระเหยของน้ำจะสูงขึ้นด้วย นอกจากนี้การทำคันดินเพื่อกั้นการขึ้นลงของน้ำทะเล จะทำให้เกิดการกีดขวางการขึ้นลงของน้ำทะเลทำให้เกิดการพังทลายของดินเนื่องจากไม่มีป่าชายเลนช่วยป้องกัน และเกิดการชะล้างตะกอนดินไปยังบริเวณข้างเคียง

กิจกรรมการทำเหมืองแร่ ซึ่งต้องมีการเปิดป่า และตัดหน้าดินออกก่อนที่จะถึงชั้นแร่ดิน ตะกอน และดินทรายจากเหมืองแร่จะถูกชะล้างไปทับถมกันที่บริเวณป่าชายเลน ทำให้หน้าดินป่าชายเลนชุ่ม น้ำคั้นเค็ม สกัดกั้นการขึ้นลงของน้ำทะเลทำให้ไม่สะดวก ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของพืชและสัตว์ในบริเวณป่าชายเลน นอกจากนี้ ตะกอนเหมืองแร่

ยังทำให้การย่อยสลายของเศษใบไม้ กิ่งก้าน และชิ้นส่วนจากไม้ โดยแบคทีเรีย เชื้อรา ลดลงด้วย คือ มีประมาณ 36 เปอร์เซ็นต์ต่อปี เมื่อเปรียบเทียบกับการสลายตัวของเศษ ใบไม้ กิ่งก้าน และชิ้นส่วนของไม้ในป่าชายเลนที่ไม่มีการทำเหมืองแร่ ซึ่งมีประมาณ 61 เปอร์เซ็นต์ต่อปี เมื่อการย่อยสลายส่วนประกอบต่าง ๆ ของพืชลดลงปริมาณธาตุอาหารที่จะ ถูกสลายออกมามีน้อยไปด้วย ส่งผลกระทบต่อระบบลูกโซ่อาหารในระบบนิเวศป่าชายเลน

กิจกรรมการทำกรเกษตรกรรม การเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ป่าชายเลนเป็นพื้นที่ เกษตรกรรม ซึ่งต้องมีการขุดดินกั้นน้ำทะเล จะทำให้น้ำทะเลไม่สามารถขึ้นลงได้ตามปกติ ส่งผลให้ป่าชายเลนซึ่งอยู่หลังคันดินตายลงหมดสภาพความเป็นป่า และคันดินที่สร้างกั้นกัน น้ำจืดที่จะลงสู่ป่าชายเลนด้วยทำให้สภาพความเป็นกรดต่างของน้ำบริเวณป่าชายเลนเปลี่ยน ไป นอกจากนี้การใช้สารเคมีในรูปยาฆ่าแมลง ยากำจัดศัตรูพืช ยากำจัดเชื้อรา ปุ๋ย ซึ่งเมื่อถูกชะล้างลงไปยังแหล่งน้ำจะทำให้เกิดการสะสมของสารเคมีเหล่านี้ในน้ำ และ ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตในแหล่งน้ำตามมา

กิจกรรมการขยายตัวของแหล่งชุมชน เมื่อมีการขยายตัวของแหล่งชุมชน เข้า มายังพื้นที่ป่าชายเลน การปลดปล่อยสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ จากที่อยู่อาศัย ลงสู่แหล่งน้ำจะทำให้ เกิดการเน่าเสียของน้ำ ปริมาณออกซิเจนในน้ำลดลง เกิดก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ส่งกลิ่นเหม็นทำลายสภาวะแวดล้อม นอกจากนี้การทิ้งขยะของเสียจากบ้านเรือนที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ จะทำให้มีการสะสมของโลหะหนัก โดยเฉพาะสารตะกั่วบริเวณพื้นผิวดิน รวมทั้งการสะสม ของสารตะกั่วในอากาศซึ่งมาจากท่อไอเสียรถยนต์ต่าง ๆ ด้วย

กิจกรรมการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม และโรงงานไฟฟ้า การขยายตัวทาง ด้านอุตสาหกรรมของประเทศได้ส่งผลให้มีการก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมบริเวณรอยตะเข็บของพื้นที่ที่เป็นป่าชายเลน ซึ่ง บรรดาโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้ได้มีการลักลอบปล่อยน้ำเสียลงไปยังแหล่งน้ำ ทำให้ เกิดการเน่าเหม็นของแหล่งน้ำ นอกจากนี้โลหะหนักประเภทต่าง ๆ จากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเมื่อลงไปยังแหล่งน้ำ อากาศ และพื้นดิน จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเคมีตามมา

สำหรับโรงงานไฟฟ้า ซึ่งจะมีการปล่อยน้ำร้อนลงสู่แหล่งน้ำ และพื้นที่ใกล้เคียง จะส่งผล ทำให้อุณหภูมิของน้ำและดิน เพิ่มขึ้น

กิจกรรมการทำนาเกลือ การขุดลอกร่องน้ำ การสร้างถนนและสายส่งไฟฟ้า และอื่น ๆ การทำนาเกลือ และการสร้างถนนนั้นจะต้องมีการทำคันดินเพื่อสกัดกั้นการขึ้นลงของน้ำทะเล ทำให้การระบายน้ำและกระแสน้ำเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ป่าชายเลนตายได้ การขุดลอกร่องน้ำจะทำให้ตะกอนทับถมในป่าชายเลน มีผลให้พื้นที่ป่าสูงขึ้นน้ำทะเลไม่สามารถท่วมถึงได้ทำให้ป่าชายเลนเสื่อมโทรมลง เป็นต้น

ผลกระทบทางด้านชีวภาพ ได้แก่ ผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชนิด ปริมาณ และลักษณะโครงสร้างของพืช และสัตว์น้ำ

กิจกรรมการทำนาเกลือและบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เมื่อมีการทำลายพื้นที่ป่าชายเลน เพื่อใช้เป็นพื้นที่เลี้ยงกุ้ง หรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จะทำให้สัตว์น้ำเศรษฐกิจหลายชนิดที่อาศัยป่าชายเลนเป็นแหล่งผสมพันธุ์ วางไข่ เจริญเติบโต ต้องลดจำนวนลง นอกจากนี้ การทำนาเกลือซึ่งต้องมีการสูบน้ำทะเล เข้าสู่พื้นที่นาจำนวนมาก ถ้ามีสัตว์น้ำ หรือตัวอ่อนของสัตว์น้ำคิดเข้ามาด้วยจะต้องมีการฆ่าทำลายสัตว์น้ำเหล่านี้ก่อนที่จะมีการนำน้ำไปใช้ เพื่อไม่ให้แย่งอาหารกุ้ง และการเลี้ยงกุ้งซึ่งต้องมีการนำสารเคมีชนิดต่าง ๆ มาใช้ในกระบวนการเพาะเลี้ยง ซึ่งมีทั้งสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ และเมื่อสารต่าง ๆ เหล่านี้ถูกระบายปะปนกับน้ำเสียที่ปลดปล่อยจากฟาร์มกุ้งลงสู่ชายฝั่งทะเล ถ้าปล่อยมากเกินไป ความสามารถที่แหล่งน้ำจะรองรับได้จะทำให้เกิดการเน่าเสียของแหล่งน้ำ ส่วนสารเคมีบางชนิดที่เป็นโลหะหนักเมื่อลงมาสะสมในแหล่งน้ำจะทำให้เกิดอันตรายต่อวงจรชีวิตของสิ่งมีชีวิตในท้องทะเลได้

กิจกรรมการทำเหมืองแร่ในพื้นที่ป่าชายเลน มีรายงานการวิจัยพบว่า ตะกอนจากเหมืองแร่มีผลกระทบโดยตรงต่อชนิดของพันธุ์ไม้ โดยพื้นที่ป่าชายเลนที่มีการทำเหมืองแร่จะมีพันธุ์ไม้ขึ้นอยู่น้อยกว่าพื้นที่ป่าชายเลนที่ไม่มีการทำเหมืองแร่ นอกจากนี้การเจริญเติบโต

ของลูกน้ำในบริเวณป่าชายเลนที่มีตะกอนจากเหมืองแร่มาทับถม จะมีอัตราการเจริญเติบโต น้อยกว่าลูกน้ำที่ขึ้นบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนที่ไม่มีการทำเหมืองแร่ รวมทั้ง ปริมาณแพลงตอนพืช และแพลงตอนสัตว์ด้วย

กิจกรรมการทำทวารเกษตรกรรม การทำการเกษตรซึ่งต้องมีการใช้สารเคมี ในรูปของปุ๋ย หรือ ยาปราบศัตรูพืช เมื่อถูกระบายไปสู่ป่าชายเลน และแหล่งน้ำใกล้เคียง สารเคมีตกค้างเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อพืชและสัตว์น้ำ การขุดดินกั้นน้ำเค็ม เพื่อปรับพื้นที่ ทำการเกษตรนั้น จะทำให้ป่าชายเลนหลังคันดินตายและหมดสภาพความเป็นป่าได้ นอกจากนี้ คันดินนี้ยังสกัดกั้นน้ำจืดที่จะไหลลงสู่ป่าชายเลนด้วยทำให้สภาพน้ำเค็มที่เหมาะสมของการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์น้ำเปลี่ยนแปลงไป

กิจกรรมการขยายตัวของแหล่งชุมชน เมื่อมีการขยายตัวของแหล่งชุมชนเข้ามายังบริเวณป่าชายเลน ย่อมมีการปลดปล่อยสิ่งปฏิกูลจากที่อยู่อาศัยลงสู่แหล่งน้ำบริเวณป่าชายเลน ซึ่งสิ่งปฏิกูลเหล่านี้จะทำให้เกิดการเน่าเหม็นของแหล่งน้ำ ปริมาณออกซิเจนในน้ำลดลง ทำให้เกิดอันตรายต่อพืช และสัตว์น้ำ

กิจกรรมการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม การตั้งโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ได้แก่ โรงงานทอผ้า โรงงานผลิตผงชูรส โรงงานแบตเตอรี่ เป็นต้น ในบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนซึ่งถ้าโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ไม่มีวิธีการกำจัดน้ำเสียที่ดีพอ มีการปลดปล่อยน้ำเสียและของเสียลงสู่ป่าชายเลน จะทำให้แหล่งน้ำบริเวณป่าชายเลนเน่าเสีย ส่งผลให้สัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำตายได้ ดังตัวอย่างโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มสดในอำเภอสิเกา ได้มีการลักลอบปล่อยน้ำเสียลงในคลองกะลาเต และอำเภอสิเกาตอนเหนือ ส่งผลให้ กุ้ง หอย ปู ปลา ลอยแพตายตามแนวคลองตลอด 5 ก.ม.

กิจกรรมอื่น ๆ ในบริเวณป่าชายเลน การปลดปล่อยน้ำร้อนจากโรงงานไฟฟ้า ที่สร้างขึ้นในบริเวณป่าชายเลนในอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ทำให้เกิดผลกระทบต่อพืชและสัตว์น้ำบริเวณใกล้เคียง การสร้างถนนจะทำให้เกิดการสกัดกั้น การขึ้นลงของน้ำทะเล ทำให้ป่าชายเลนหมดสภาพและตายไปในที่สุด การทำนาเกลือโดยตัดไม้ป่าชายเลนออกหมด ทำให้เกิดผลเสียต่อป่าไม้และสัตว์น้ำโดยตรง

ผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศ ผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศ ได้แก่ การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการสืบพันธุ์ การเจริญเติบโต การทำลายที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่อาหาร เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงไป

กิจกรรมการทำนาถุ้ง ซึ่งถ้ามีการถางป่า เปิดป่าออกหมด จะเป็นการทำลายระบบนิเวศป่าชายเลนลงอย่างสิ้นเชิง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่อาหาร ทั้งนี้เพราะผู้ผลิตได้แก่ พันธุ์ไม้ต่าง ๆ แพลงตอนพืชได้ถูกทำลายลง เมื่อผู้ผลิตถูกทำลายลงย่อมส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคเป็นลำดับไปในห่วงโซ่อาหาร การกินคันดินเพื่อเกิดขบวนการขึ้นลงของน้ำทะเล การกินทางระบายน้ำจืด การปลดปล่อยน้ำเสียจากบ่อถุ้งลงสู่ทะเล สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อ การเจริญเติบโต การสืบพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ ทั้งพืช และสัตว์

กิจกรรมการทำเหมืองแร่ การทำเหมืองแร่ซึ่งต้องมีการขุดดินในชั้นล่างขึ้นมาเพื่อร่อนแยกแร่ ออก จะทำให้เกิดตะกอนและดินทราย ซึ่งมีปริมาณธาตุอาหารต่ำ ทำให้อุณหภูมิจนดินสูงขึ้น ดังนั้นการเจริญเติบโตของพันธุ์ไม้บริเวณป่าชายเลนจึงลดลง นอกจากนี้ตะกอนที่ถูกปลดปล่อยออกมา นี้ จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำบริเวณเหมืองแร่ลดลง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำ

กิจกรรมการทำเกษตร การทำเกษตรซึ่งมีการใช้สารเคมีในรูปของปุ๋ย ยารฆ่าแมลง ยากำจัดวัชพืช ถ้าใช้ในปริมาณที่มาก จะทำให้เกิดการตกค้างของสารเคมีต่าง ๆ เหล่านี้ในดิน น้ำ ส่งผลกระทบต่อพืชและสัตว์ที่อาศัยอยู่ในดินและน้ำบริเวณนั้น การกินคันดินเพื่อทำการเกษตรก็จะให้ผลในทางตรงกันกับการกินคันดินเพื่อทำนาถุ้งคือทำให้สภาพน้ำเค็มที่พอเหมาะสำหรับการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์น้ำเปลี่ยนแปลงไป ป่าชายเลนที่อยู่หลังคันดินตายหรือหมดสภาพความเป็นป่า

กิจกรรมการขยายตัวของแหล่งชุมชน กิจกรรมการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมและอื่น ๆ การปลดปล่อยสิ่งปฏิกูลจากที่อยู่อาศัยลงไปยังแหล่งน้ำ จะทำให้เกิดการเน่าเสีย

ของแหล่งน้ำ ทำให้สัตว์น้ำและพืชที่อาศัยในแหล่งน้ำได้รับอันตราย ซึ่งย่อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่อาหาร กิจกรรมการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งถ้าไม่มีระบบการกำจัดน้ำเสียที่ดีพอ และมีการปลดปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำจะทำให้เกิดอันตรายต่อสัตว์น้ำ และพืชที่อาศัยในแหล่งน้ำ ซึ่งความรุนแรงของพิษน้ำเน่า จะส่งผลให้สัตว์น้ำต่าง ๆ ที่อาศัยในแหล่งน้ำนี้ตายลง ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลน และยังไปกระทบต่อชาวประมงที่หาเลี้ยงชีพด้วยการจับสัตว์น้ำบริเวณป่าชายเลนเป็นอาหาร ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวได้ กิจกรรมการสร้างถนน การทำนาเกลือ การขุดลอกร่องน้ำ ซึ่งต้องมีการสร้างคันดินสกัดกั้นการขึ้นลงของน้ำทะเล จะทำให้ป่าชายเลนหมดสภาพ พืชและสัตว์ในป่าชายเลนตาย ทำให้ระบบนิเวศป่าชายเลนเสียไป

6. นโยบายและแนวทางการแก้ไขปัญห ปาชายเลนของรัฐบาล

เนื่องจากทรัพยากรปาชายเลน เป็นทรัพยากรที่มีค่าและมีความสำคัญ รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญนี้จึงได้มีมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบาย และระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องดำเนินการควบคุม และอนุรักษ์ปาชายเลน ซึ่งพอจะสรุปมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับมาตรการใช้ประโยชน์ที่ดินปาชายเลน ได้ดังนี้

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2521

1. การอนุญาตให้สร้างท่าเทียบเรือประมง หรือการพัฒนาเพื่อกิจการอื่นใน อนาคต ควรจะได้ดำเนินการในพื้นที่ปาชายเลนเท่าที่จำเป็นจริง ๆ และควรเลือกพื้นที่ให้ การตัดถนน ผ่านพื้นที่ปาชายเลนไปยังท่าเทียบเรืออย่างน้อยที่สุด
2. ไม่ควรให้มีการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ หรือพัฒนาเป็นแหล่ง ชุมชนในพื้นที่ปาชายเลน
3. การจัดทำโครงการพัฒนาใด ๆ ที่มีการใช้ประโยชน์หรือแปรสภาพทรัพยากร ธรรมชาติ ควรให้คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติชายเลนแห่งชาติ และสำนักงาน- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเข้าร่วมอยู่ด้วย

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2523

ในกรณีที่มีความจำเป็นจริง ๆ ที่อนุญาตให้โครงการพัฒนาใด ๆ ให้ปาชายเลน ที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ต้องปฏิบัติตามมาตรการดังต่อไปนี้

1. ให้มีการตรวจสอบภาพถ่ายทางอากาศของบริเวณปาชายเลนแห่งนั้น ก่อน ที่จะมีการดำเนินการตามโครงการ
2. มิให้มีการถอนสภาพป่าบริเวณที่จัดทำโครงการ เพียงแต่อนุญาตให้ใช้พื้นที่ บริเวณนั้นตามโครงการที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น

3. มิให้มีการออก สค. 1 นส.3 โฉนดหรือเอกสารสิทธิ์การใช้ประโยชน์ที่ดินแก่ราษฎรที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณนั้น

4. เจ้าของโครงการพัฒนาจะต้องทำการประเมินผลกระทบตามที่คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกำหนดไว้

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2525

ลงมติอนุมัติในหลักการตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอให้ผ่อนผันให้นำมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2523 เกี่ยวกับมาตรการใช้ประโยชน์ในป่าชายเลนข้อ 2 มาใช้บังคับแก่กรณีที่มีส่วนราชการต่าง ๆ เข้าใช้ประโยชน์ในป่าชายเลนที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติในลักษณะเป็นการถาวร โดยเห็นควรวินิจฉัยการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ป่าชายเลนที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติเท่าที่จำเป็น และให้มีการกำหนดขอบเขตไว้โดยชัดเจน

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2527

1. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรกำหนดเขตการใช้พื้นที่ป่าชายเลนให้แน่นอน
2. ส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการศึกษา และวิจัยอย่างสมบูรณ์ถึงระบบความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องของระบบนิเวศป่าชายเลนในมาตรฐานเดียวกัน และมีการตั้งศูนย์วิจัยป่าชายเลน
3. ควรมีการฟื้นฟูสภาพป่าชายเลน โดยการปลูกสร้างสวนป่าชายเลนให้มากขึ้นทั้งภาครัฐและเอกชน

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2530

มีมติเห็นชอบด้วยกับแนวทางและผลการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในรายงานผลการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลนประเทศไทยตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอ และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติมีรายละเอียดดังนี้

1. เขตอนุรักษ์ หมายถึง พื้นที่ป่าชายเลนที่ห้ามมิให้มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ นอกจากจะปล่อยให้เป็นธรรมชาติ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศ ได้แก่

- (1) พื้นที่แหล่งรักษาพันธุ์พืชและสัตว์น้ำที่มีค่าทางเศรษฐกิจ
- (2) พื้นที่แหล่งเพาะพันธุ์พืชและสัตว์น้ำ
- (3) พื้นที่ที่ง่ายต่อการถูกทำลาย และการพังทลายของดิน
 - (3.1) หาดทราย และสันทราย
 - (3.2) หาดเลน เลนงอก และทรายงอก
 - (3.3) เกาะ ถ้ำ และแนวปะการัง
- (4) พื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี
- (5) สถานที่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น
- (6) เขตอุทยานแห่งชาติ เขตวนอุทยาน เขตแหล่งท่องเที่ยว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่า
- (7) พื้นที่ป่าที่สมควรสงวนไว้เพื่อเป็นแนวป้องกันลม ป้องกันคลื่น และกระแสน้ำ
- (8) พื้นที่ป่าที่มีความเหมาะสมต่อการสงวนไว้เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาวิจัย
- (9) พื้นที่ป่าที่สมควรสงวนไว้เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ
- (10) พื้นที่ที่อยู่ห่างไม่น้อยกว่า 20 เมตร จากริมฝั่งแม่น้ำคลองธรรมชาติและไม่น้อยกว่า 75 เมตร จากชายฝั่งทะเล

ทั่วประเทศมีเนื้อที่เขตอนุรักษ์ประมาณ 426.78 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 266,737 ไร่

2. เขตเศรษฐกิจ มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 3,297.70 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,061,062 ไร่

2.1 เขตเศรษฐกิจ ก. หมายถึง พื้นที่ป่าชายเลนที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์เฉพาะกิจการค้าป่าไม้ เพื่อผลผลิตที่สม่ำเสมอตามหลักวิชาการป่าไม้ ได้แก่

- (1) พื้นที่ป่าสัมปทาน และป่าโครงการ
- (2) พื้นที่ป่าชายเลนนอกเขตป่าสัมปทานที่เหมาะสมแก่การอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นป่าชุมชน
- (3) พื้นที่สวนป่าเพื่อผลผลิตค้ำจุนป่าไม้ของรัฐและเอกชน

เขตเศรษฐกิจ ก. ทั่วประเทศที่มีเนื้อที่ประมาณ 1,996.89 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,248,056 ไร่

2.2 เขตเศรษฐกิจ ข. หมายถึง พื้นที่ป่าชายเลนที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ได้ แต่ต้องคำนึงถึงผลดีและผลเสียทางด้านสิ่งแวดล้อมด้วย ได้แก่

- (1) พื้นที่เกษตรกรรม
 - (1.1) การกลั่นกรอง
 - (1.2) การเลี้ยงสัตว์
 - (1.3) การประมง
 - (1.4) การทำนาเกลือ
- (2) พื้นที่อุตสาหกรรม
 - (2.1) การทำเหมืองแร่
 - (2.2) การสร้างโรงงานอุตสาหกรรม
- (3) แหล่งชุมชน
- (4) แหล่งการค้า
- (5) ท่าเทียบเรือ
- (6) พื้นที่อื่น ๆ

เขตเศรษฐกิจ ข. ทั่วประเทศที่มีเนื้อที่ประมาณ 1,300.81 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 813,006 ไร่

มาตรการในการปฏิบัติงาน

มาตรการเขตอนุรักษ์

1. ห้ามมิให้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะพื้นที่ป่าไม้ชายเลนไปใช้ประโยชน์รูปแบบอื่นอย่างเด็ดขาด ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ให้เป็นธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และระบบนิเวศ

2. ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องบำรุงรักษาป่าธรรมชาติที่มีอยู่ และระงับการอนุญาตเข้าทำประโยชน์ทุกชนิดโดยเด็ดขาด

3. ในกรณีที่มีการทำประโยชน์ในพื้นที่นั้นอยู่ก่อนที่ประกาศกำหนดเขตนี้มีผลระงับใช้ กำหนดให้ใช้มาตรการดังนี้

3.1 บริเวณพื้นที่ใดที่กำหนดไว้เป็นเขตอนุรักษ์ หากปรากฏว่า มีสภาพเสื่อมโทรม ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บลูกป่าทดแทนต่อไป

3.2 บริเวณพื้นที่ใดที่เกิดขึ้นมาใหม่ เช่น สันดอน เลนงอก ให้ถือเป็นป่าไม้ของรัฐ และให้มีการปลูกสร้างสวนป่าไม้ชายเลนขึ้นในพื้นที่นั้น ยกเว้นที่ดินกรรมสิทธิ์ของเอกชน หรือรัฐต้องการนำพื้นที่ไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น ก็ให้เป็นไปตามกฎหมายที่ว่าด้วยการนั้น

3.3 บริเวณใดที่มีราษฎรอาศัยอยู่ตั้งเดิมเป็นถาวรแล้วก็ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควบคุมมิให้มีการขยายเพิ่มเติมอีก

3.4 บริเวณใดที่มีราษฎรเข้าทำประโยชน์อยู่แล้ว เช่น การทำนาถุ้งเหมืองแร่ หรือกิจการอื่น ๆ เมื่อหมดอายุสัมปทานแล้ว ก็ให้ระงับการต่อใบอนุญาตใหม่ ส่วนที่มีการเข้าทำประโยชน์โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ก็ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเพิกถอนออกจากพื้นที่ในทันที

ในกรณีที่ส่วนราชการมีความต้องการใช้พื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โครงการที่มีความสำคัญต่อการเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ ก็ให้ดำเนินการตามมติ ครม. และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาเป็นราย ๆ ไป

มาตรการเขตเศรษฐกิจ ก.

1. พื้นที่ใดที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการฟื้นฟูสภาพป่าเพื่อประโยชน์ในกิจการป่าไม้ให้ได้ผลผลิตที่สม่ำเสมอตามหลักวิชาการต่อไป
2. พื้นที่ใดที่มีการพัฒนาจนสภาพเปลี่ยนไปโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเพิกถอนออกจากพื้นที่ และให้กรมป่าไม้ดำเนินการปลูกป่าทดแทนในพื้นที่
3. เร่งรัด และส่งเสริมให้ภาครัฐ และเอกชนฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมโดยการปลูกป่าตลอดจนปรับปรุงระเบียบกฎหมายให้ทันสมัย และอำนวยความสะดวกให้มีการปฏิบัติได้อย่างรวดเร็ว
4. ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควบคุมการทำไม้ และการปลูกป่าของผู้รับสัมปทานโดยเคร่งครัด โดยมีการตรวจสอบ ควบคุม แนะนำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
5. ในกรณีที่มีส่วนราชการใดมีความจำเป็นต้องใช้ที่ดินอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก็ให้ดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
6. ในกรณีที่จะขออนุญาตให้มีการทำเหมืองแร่ ประทานบัตร ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาถึงความเหมาะสมและให้ดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มาตรการเขตเศรษฐกิจ ข.

1. การใช้พื้นที่ทำกิจการด้านประมง เหมืองแร่ กลีกรวม หรือกิจการอื่น ๆ ต้องมีการควบคุมวิธีการปฏิบัติอย่างเข้มงวด เพื่อให้เป็นไปตามหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
2. ในการอนุญาตใช้พื้นที่ จะต้องคำนึงถึงผลดีและผลเสียทางด้านสิ่งแวดล้อมด้วย
3. การจะใช้พื้นที่เพื่อกิจการต่าง ๆ ให้ดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2532

ลงมติอนุมัติในหลักการตามที่กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน เสนอเกี่ยวกับมาตรการสงวนและคุ้มครอง ป่าชายเลนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัด นครศรีธรรมราช ดังนี้

1. รักษาพื้นที่ป่าชายเลนที่เหลืออยู่ในปัจจุบันไว้ให้ได้ทั้งหมด และฟื้นฟูสภาพ ป่าชายเลนตลอดแนวชายฝั่งทะเล และบริเวณหาดเลนงอกใหม่
2. จัดระบบการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนในปัจจุบันให้เหมาะสม และมี ประสิทธิภาพ
3. ป้องกันและปราบปรามการบุกรุกป่าชายเลนที่เหลืออยู่
4. รมรงศ์ให้ประชาชนและผู้บุกรุกป่าชายเลนเข้าใจถึงความสำคัญของป่าชายเลน และให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ภายในเวลา 5 ปี และให้กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ (กรมป่าไม้) ขอทำความตกลงกับ ก.พ. และสำนักงบประมาณในเรื่อง อัตรา ก่าลังและงบประมาณในการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนและรักษาพื้นที่ป่าชายเลนที่ เหลืออยู่ ในปัจจุบันไว้ให้ได้ทั้งหมด โดยให้มีการจัดตั้งหน่วยจัดการป่าชายเลน 5 หน่วย และหน่วยพิทักษ์ ป่าชายเลน 5 หน่วย รวม 10 หน่วย ให้รับผิดชอบดูแลพื้นที่ป่าชายเลนของจังหวัดสุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2533

คณะรัฐมนตรีได้พิจารณา แก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลนภาค ตะวันออก ตามที่คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเสนอ แล้วมีมติ ดังนี้

1. ให้ความเห็นชอบ มาตรการเพื่อแก้ไขการบุกรุกที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลน ภาคตะวันออก รวม 5 ประการ ดังนี้

1.1 มาตรการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ป่าชายเลนที่ได้กำหนดไว้บางส่วนที่เป็นเขตอนุรักษ์ เขตเศรษฐกิจ ก. และ ข. ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2530 เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และควรถือเป็นบรรทัดฐานต่อไปได้

1.2 พื้นที่ในเขตเศรษฐกิจ ก. หรือในเขตเศรษฐกิจ ข. ที่ได้มีการทำนาถุ้ง หรือสร้างคันคูไว้ก่อนที่จะมีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2530 สมควรผ่อนผันให้มีการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ได้ โดยมีเงื่อนไขดังนี้

- ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องดูแลพื้นที่ใกล้เสียงมีการบุกรุกเพิ่มขึ้นอีก หากฝ่าฝืนต้องยินยอมให้ทางราชการเพิกถอนการอนุญาต โดยจะเรียกร้องค่าเสียหายใด ๆ ไม่ได้

- ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องชำระเงินค่าปลูกป่า ให้แก่ทางราชการ เท่ากับจำนวนพื้นที่ที่ได้รับ ในอัตราที่ทางราชการกำหนด เพื่อนำไปเป็นค่าใช้จ่าย ในการปลูกป่าทดแทน เงื่อนไขใช้พื้นที่เศรษฐกิจ ข. เฉพาะรายที่มีการทำลายสวนป่าของรัฐ

- การผ่อนผันในเขตเศรษฐกิจ ก. ให้สิ้นสุด ในวันที่ 15 ธันวาคม 2536 โดยมิให้มีการผ่อนผันอีกต่อไปอีก

1.3 พื้นที่ใดที่ได้จำแนกไว้เป็นเขตเศรษฐกิจ ก. แต่มิได้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ หากเห็นสมควรประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติก็ให้ดำเนินการ

1.4 ในเขตเศรษฐกิจ ก. หรือ ข. ที่ได้รับการผ่อนผัน หากราษฎรใดไม่ยอมทำการขออนุญาตใช้ที่ดินตามมติคณะรัฐมนตรีและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยอ้างกรรมสิทธิ์ในที่ดิน หากเห็นว่า หลักฐานกรรมสิทธิ์ที่มีนั้นจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ส่งเรื่องให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น ๆ พิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยเคร่งครัดเป็นราย ๆ ไป

1.5 เพื่อเป็นการลดความกดดันการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำนาถุ้ง สมควรมีมาตรการเสริม ดังนี้

- เพิ่มอัตราค่าธรรมเนียมการขออนุญาตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อ
ทำนาถ้ำงูให้มากขึ้น
- ส่งเสริมการเลี้ยงกิ้งในกระชัง และเลี้ยงหอยให้แก่ราษฎรให้
มากขึ้น เพื่อลดโอกาสที่จะทำนาถ้ำงูในป่าชายเลนให้น้อยลง
- ให้มีการสนับสนุนด้านชลประทาน การจับดูบที่ดินและอื่น ๆ ที่มิ
ความจำเป็นเพื่อให้การใช้ที่นาหรือที่กรรมสิทธิ์ของราษฎรทำนาถ้ำงูได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง
ต่อไป

2. อนุมัติโครงการรองรับมาตรการตามข้อ 1 ดังนี้

2.1 โครงการจัดตั้งหน่วยพิทักษ์ป่าชายเลนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5 หน่วย
ยังไม่สอดคล้อง กับมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2530 และวันที่ 20 ธันวาคม
2531 ซึ่งคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเสนอ ประกอบด้วย หน่วยพิทักษ์
ป่าชายเลนทั้ง 5 หน่วยดังกล่าว จัดตั้งขึ้นเพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน เพื่อขยาย
พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ควรขอผลการดำเนินงานตามมาตรการที่คณะกรรมการทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฯ กำหนดไปก่อนระยะหนึ่งจึงให้ชะลอโครงการไว้ก่อน

2.2 โครงการปรับปรุงหน่วยจัดการป่าชายเลนที่อำเภอเขาสงวาท จังหวัด
จันทบุรี และที่อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด สำหรับงบประมาณดำเนินการเป็นเงินจำนวน
2,736,900 บาท นั้น ขอให้กรมป่าไม้พิจารณาใช้จ่าย งบประมาณของกรมมาดำเนินการ
ก่อน หากกรมป่าไม้ไม่สามารถใช้จ่ายงบประมาณปีนี้ได้ ให้เสนอตั้ง
งบประมาณปี 2534 ต่อไป

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2534

เรื่องมาตรการเร่งด่วนป่าชายเลน ประกอบด้วยการจัดทำแผนการจัดการ
ป่าชายเลนระดับจังหวัด ให้จังหวัดรับผิดชอบดำเนินการ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การ
สนับสนุนการทำเครื่องหมายแสดงแนวเขตพื้นที่ป่าชายเลน กรมป่าไม้รับผิดชอบดำเนินการ

ปลูกป่าชายเลนและการจัดทำแหล่งผลิตก๊าซไม้ กรมป่าไม้รับผิดชอบดำเนินการ และการ
ป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน และการประชาสัมพันธ์ กรมป่าไม้ กรมประมง
กองทัพเรือ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และจังหวัดรับผิดชอบดำเนินการติดตามผล
ผู้ตรวจราชการ สำนักนายกรัฐมนตรีรับผิดชอบดำเนินการติดตามตรวจสอบให้หน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามมาตรการเร่งด่วนที่กำหนดไว้ การสนับสนุนด้านงบประมาณสำนัก
งบประมาณ พิจารณาจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการ

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2534

1. ให้คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ รับมาตรการเด็ดขาดที่จะสามารถ
หยุดยั้งการทำลายป่าชายเลนของประเทศให้ได้ตามความเห็นของสำนักงบประมาณไปพิจารณา
เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม แล้วรายงานให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาภายใน 30 วัน
2. ให้ระงับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนโดยเด็ดขาด โดยให้กระทรวง
มหาดไทยรับไปดำเนินการส่งการไปยังจังหวัดที่เกี่ยวข้อง ให้จัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด
ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อหยุดยั้งการบุกรุกที่ดินในเขตป่าไม้ชายเลนและระงับการ
พิจารณาขออนุญาตใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนของทางราชการ
3. ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยรับไปกำกับดูแล และเกี่ยวกับการให้สินเชื่อ
ของธนาคารพาณิชย์ ให้ระงับการให้สินเชื่อแก่โครงการต่าง ๆ ที่จะเป็นการบุกรุกทำลาย
พื้นที่ในเขตป่าชายเลน หรือเป็นโครงการที่จะเปลี่ยนสภาพป่าไม้ชายเลน

การปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี

รายงานผลการดำเนินการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง มาตรการ
เร่งด่วน การจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลด้านป่าชายเลนและปะการัง พ.ศ. 2535 -
2536 ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2534 สรุปได้ดังนี้

1. กรมประมงได้ดำเนินการขอแปรญัตติ และขอใช้เงินงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2535 จำนวน 4.5 ล้านบาท โดยจัดสรรให้กรมประมง 1.75 ล้านบาท กรมป่าไม้ 2.25 ล้านบาท และสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ 0.5 ล้านบาท

2. กรมป่าไม้ดำเนินการ ดังนี้ คือ

2.1 รังวัดแนวฝั่งหลักเขต และตัดป้าย แสดงแนวเขตการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลน ในบริเวณพื้นที่ระหว่างเขตเศรษฐกิจ ก. กับเขตเศรษฐกิจ ข. และระหว่างเขตอนุรักษ์กับเขตเศรษฐกิจ ข. ระยะทาง 982 กิโลเมตร โดยดำเนินการในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ รวม 18 จังหวัด ขณะนี้คาดว่าสำนักงานป่าไม้เขตต่าง ๆ ได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว สำหรับการดำเนินงานในท้องที่จังหวัดสมุทรปราการ ระยะทาง 18 กิโลเมตร ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวไม่เป็นพื้นที่ป่าไม้ถาวรแห่งชาติ หรือป่าสงวนแห่งชาติ และส่วนใหญ่ราษฎรมีเอกสารสิทธิ์ครอบครองและเข้าทำประโยชน์อยู่แล้ว รวมทั้งมีส่วนที่ราชการตั้งอยู่ด้วย กรมป่าไม้จึงส่งการให้ระงับแผนปฏิบัติงานดังกล่าว

2.2 ปลุกป่าชายเลนจำนวน 1,700 ไร่ โดยในท้องที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี 1,000 ไร่ และจังหวัดนครศรีธรรมราช 700 ไร่ ซึ่งเป็นมาตรการที่กรมป่าไม้ได้ดำเนินการในปี 2534 และคาดว่าจะได้ดำเนินการในปี 2534 และคาดว่าจะได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว

2.3 เตรียมแผนปฏิบัติงานปลุกป่าชายเลน จำนวน 14,000 ไร่ ตามที่ได้รับงบประมาณดำเนินการในปี 2535 ขณะที่อยู่ระหว่างดำเนินการ

2.4 ปรับปรุงอัตราค่าส่งคืนป่าชายเลน โดยให้เฉลี่ยอัตราค่าส่งจากหน่วยงานอื่น ๆ มาปฏิบัติงานคืนป่าชายเลน

2.5 กรมป่าไม้ได้รับงบประมาณในปี 2535 มาดำเนินการจัดตั้งศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชายเลน จำนวน 2 ศูนย์ โดยให้จัดตั้งในท้องที่ จ.ตราด และจังหวัดพังงา ขณะนี้อยู่ในระหว่างออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่จากกองจัดการป่าไม้ ไปปฏิบัติงานประจำศูนย์ฯ ดังกล่าวต่อไป

การดำเนินการภายหลังมติคณะรัฐมนตรี 23 กรกฎาคม 2534 สรุปได้ดังนี้

1. ตามมติข้อ 1 คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ดำเนินการประชุมในส่วนของผู้เกี่ยวข้อง (เพื่อหาข้อยุติที่เสถียรมติเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2534 และ 15 ธันวาคม 2530 นั้น) ที่ประชุมมีมติให้ กรมป่าไม้ กรมประมง และคณะกรรมการกฤษฎีกา ทบทวน ยกร่าง มติข้อ 3 (ของวันที่ 23 กรกฎาคม 2535) ใหม่ และให้ช่วยกันตีความหมายของมติข้อนี้ให้ส่งผลถึงการปฏิบัติได้ ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างนำเสนอ คณะรัฐมนตรีในคราวต่อไป

2. ในส่วนความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย โดยสำนักงานโครงการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมสำนักนโยบายและแผนมหาดไทย ดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 ออกหนังสือ ฉบับที่ มท. 0308/ว.1352 ลงวันที่ 21 สิงหาคม 2534 ถึง ผู้ว่าราชการจังหวัด จำนวน 22 จังหวัดที่มีพื้นที่ป่าชายเลน (ได้แก่ จังหวัด ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี พังงาภูเก็ต กระบี่ นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง สงขลา บิดตานี และนราธิวาส) เรื่องรายงานการศึกษาสถานภาพปัจจุบันของป่าชายเลนและปะการังของประเทศ เพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยด่วน เป็นการส่งนโยบายลงไปทำงานระดับจังหวัดดำเนินการโดยด่วน

2.2 รายละเอียดของรายงานการศึกษาเน้นที่มาตรการเร่งด่วนด้านป่าชายเลน ซึ่งสำนักงบประมาณเห็นชอบกับมติของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมในเรื่องนี้ ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับมาตรการ ระยะเวลา งบประมาณ และส่วนงานผู้รับผิดชอบ ดังนี้ คือ

2.2.1 มาตรการเร่งด่วนด้านป่าชายเลน

2.2.2 มาตรการเร่งด่วนด้านปะการัง

3. ในส่วนความรับผิดชอบของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยฝ่ายวิชาการ ดำเนินการตอบสนองต่อมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2534 ดังต่อไปนี้

3.1 ออกจดหมายฉบับที่ สปท. จพ (ว.) 1441/2534 เรื่อง ขอความร่วมมือให้ระดับการให้สินเชื่อกว่าโครงการที่ทาลายพื้นที่ในเขตป่าชายเลน ลงวันที่

3 กันยายน 2534 ถึง บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ทุกบริษัทโดยมีใจความว่า "ให้ระงับสินเชื่อโครงการต่าง ๆ ที่จะเป็นการบุกรุกทำลายพื้นที่ในเขตป่าชายเลนของประเทศ"

3.2 ออกจดหมายฉบับที่ จปท. ผก. (ว.) 1491/2534 เรื่องการให้สินเชื่อแก่ผู้ดำเนินการกิจการบริเวณป่าชายเลน ลงวันที่ 13 กันยายน 2534 ถึง ธนาคารพาณิชย์ทุกธนาคาร โดยมีใจความว่า "จากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2534 ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยกำกับดูแลเกี่ยวกับการให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ โดยขอความร่วมมือให้ธนาคารในการระงับสินเชื่อโครงการต่าง ๆ ที่จะเป็นการระงับสินเชื่อโครงการต่าง ๆ ที่จะเป็นการบุกรุกทำลายพื้นที่ในเขตป่าชายเลนหรือเป็นโครงการที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพป่าชายเลน"

4. กรมประมง ประกาศเป็นหนังสือของกระทรวงเกษตร ให้ผู้ประกอบการอาชีพเพาะเลี้ยงกุ้ง นำหลักฐานการประกอบการมาจดทะเบียนที่กรมประมง โดยแบ่งผู้ประกอบการออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภททำการเพาะเลี้ยงในพื้นที่มากกว่า 50 ไร่ และประเภทผู้ทำการเพาะเลี้ยงในพื้นที่น้อยกว่า 50 ไร่

5. ชกส. ดำเนินโดยแจ้งให้สาขาที่มีพื้นที่ทำการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ในภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ ปฏิบัติในเรื่องการเข้มงวดการให้สินเชื่อตามนโยบายของรัฐบาล

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมกับป่าชายเลนอีก

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับป่าชายเลน

(1.1) พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484

(1.2) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

(1.3) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องทางอ้อมกับป่าชายเลน

(2.1) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498

(2.2) พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497

(2.3) พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490

(2.4) พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510

(2.5) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
พ.ศ. 2535

(2.6) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535

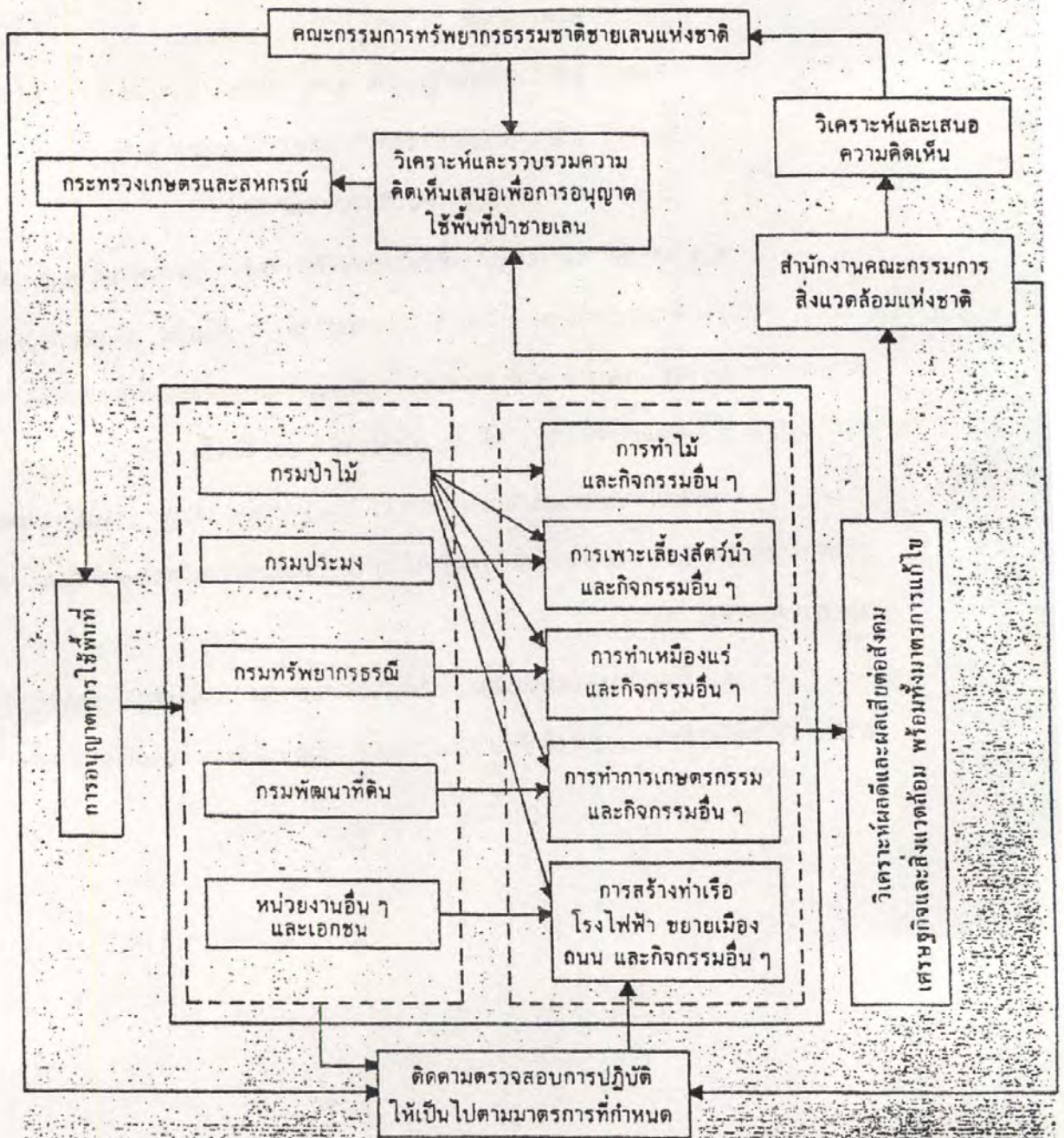
(2.7) พระราชบัญญัติการทำเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494

(2.8) พระราชบัญญัติเดินเรือในน่านน้ำไทย

สำหรับองค์กรและหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับป่าชายเลนด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. ด้านการควบคุม ได้แก่ กรมป่าไม้ จังหวัด คณะกรรมการ
ทรัพยากรธรรมชาติชายเลนแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
2. ด้านการป้องกัน ได้แก่ กรมป่าไม้ และจังหวัด
3. ด้านการกำหนดนโยบายและการประสานงาน ได้แก่ คณะกรรมการ
ทรัพยากรธรรมชาติชายเลนแห่งชาติ กรมป่าไม้ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
และกรมพัฒนาที่ดิน ฯลฯ
4. ด้านการเผยแพร่แนะนำ ได้แก่ กรมป่าไม้ กรมประมง คณะกรรมการ
ทรัพยากรธรรมชาติชายเลนแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฯลฯ

ภาพที่ 6 องค์กรและหน้าที่เกี่ยวกับการใช้พื้นที่ป่าชายเลน



บรรณานุกรม

- กรมประมง. 2534. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย. ฝ่ายสถิติ และประมวลผล
กรมประมง, กรุงเทพฯ. 93 หน้า.
- กรมประมง. 2534. สถิติการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล. ฝ่ายสถิติ และประมวลผล กรมประมง,
กรุงเทพฯ. 26 หน้า
- จิตรดี คงแสงไชย. 2533. "สถานการณ์ป่าชายเลนของประเทศไทย" เอกสารประกอบ
การสัมมนา เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย
ครั้งที่ 1 20-21 มกราคม 2533, กรุงเทพฯ. หน้า 85-92.
- จิรศักดิ์ จาดุพรพิพัฒน์. 2536. "วิกฤตป่าชายเลนเมืองตรางแหล่งอุ้มพิชโรงงานอุตสาหกรรม"
มติชน (3 ส.ค. 2536).
- ตามพ์ ทิวทอง. 2532. "สถานการณ์เหมืองแร่-ป่าไม้" สิ่งแวดล้อมน่ารู้ : กรณีป่าไม้.
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 56-59.
- ทัศนีย์ ฉันทาศิษย์. 2533. "ผลกระทบทางสังคมจากการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนและ
การพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ" เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การ
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ครั้งที่ 1
20-21 มกราคม 2533, กรุงเทพฯ. หน้า 93-100.

นพรัตน์ บำรุงรักษ์. 2535. การปลูกป่าชายเลน. โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, กรุงเทพฯ.
72 หน้า.

นวลจันทร์ สิงห์คราญ. 2536. "ป่าชายเลนการบุกกรุกยังไม่จบสิ้น" กรุงเทพธุรกิจ
(5 สิงหาคม 2536). หน้า 1.

บุญชนะ กลั่นคำสอน. 2534. "การสำรวจสภาพการถือครองที่ดินบริเวณป่าชายเลน"
เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ครั้งที่ 2 15-16 มิถุนายน 2534, กรุงเทพฯ
หน้า 237-263.

บุญชนะ กลั่นคำสอน. 2531. "ป่าชายเลน" วนสาร ปีที่ 46, ฉ.2 (เม.ย.-มิ.ย. 31)
หน้า 117-124.

มูลนิธิโลกสีเขียว. 2536. หนังสือชุดโลกสีเขียว "น้ำ". บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พจำกัด.
กรุงเทพฯ. หน้า 76-78.

วราพจน์ ๗ นคร. 2534. "ป่าชายเลนกำแพงแห่งท้องทะเล". โลกใบเขียว. สำนักพิมพ์
วี.ดี.พี.กรุ๊พ., กรุงเทพฯ. หน้า 35-38.

วราพจน์ ๗ นคร. 2534. "ป่าชายเลนถึงกาลวิฤตเมื่อนายทุนบุกกรุกทำนาถุ้ง" โลกใบเขียว.
สำนักพิมพ์ วี.ดี.พี.กรุ๊พ, กรุงเทพฯ. หน้า 39-44.

สนิท อักษรแก้ว. 2532. ป่ายเล่น...นิเวศวิทยาและการจัดการ. หจก.คอมพิวแอด
เวอร์ไทซิงค์. กรุงเทพฯ. 251 หน้า.

สนิท อักษรแก้ว. 2533. "ป่ายเล่น...ทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งที่ควารอนุรักษ์"
เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ครั้งที่ 1 20-21 มกราคม 2533, กรุงเทพฯ.
หน้า 77-83.

สุริยศรี วงษ์สกุล. 2535. "โครงสร้างที่เหมาะสมของกฎหมายจัดการป่ายเล่น"
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. หน้า 89-156.

อุทัย สายเนตร และ เพียรเลิศ วงศ์ภิรมย์ศักดิ์. 2535. "วิกฤตการณ์ป่ายเล่น
ความจำเป็นต้องระงับสินเชื่อโครงการที่บูกรุก". วารสาร อ.ก.ส.
(เม.ย.-ก.ค. 2535). หน้า 40-69.

